ПРЯМУЄМО РАЗОМ
ПРОЄКТ ФІНАНСУЄТЬСЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Інститут аналітики та адвокації

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОГРЕСУ

ПАРТНЕРСТВО
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ

АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА

«МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛИНСЬКОЇ, ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ, ЛЬВІВСЬКОЇ МИТНИЦЬ ДЕРЖМИТСЛУЖБИ»

КЕЙС 10:
2021 - 2025 рр. (2-3 кв.)

Аналітичні матеріали створено в рамках суб-гранту проєкту «ACCORD: Accountability and Capacity-building for Customs Oversight and Reform Development» за фінансової підтримки Європейського Союзу, що реалізується ГО «Інститут аналітики та адвокації» та ГО «Технології прогресу». Їх зміст є виключною відповідальністю субгрантера проєкту ACCORD ГО «Партнерство.» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

Автори:

Герчаківський Святослав Дем'янович, експерт з митної справи, керівник проекту ««Моніторинг інституційної спроможності української митниці в парадигмі воєнних, повоєнних та євроінтеграційних викликів»;

Валігура Володимир Андрійович, експерт з податкової та митної політики, комунікаційний менеджер проекту;

Василевська Галина Василівна, експерт з оподаткування, операційний менеджер проекту.

Для цитування цього матеріалу:

С. Д. Герчаківський, В. А. Валігура, Г. В. Василевська (2025): Моніторинг діяльності Волинської, Тернопільської, Львівської митниць Держмитслужби, Кейс 10. ГО «Інститут аналітики та адвокації», ГО «Технології прогресу», ГО «ПАРТНЕРСТВО.».

ЗМІСТ

ВСТУП 3

I. МОНІТОРИНГ ОСНОВНИХ ІНДИКАТОРІВ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛИНСЬКОЇ МИТНИЦІ ДЕРЖМИТСЛУЖБИ 4

II. АНАЛІЗ ІНДИКАТОРІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ МИТНИЦІ ДЕРЖМИТСЛУЖБИ 21

III. МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЬВІСЬКОЇ МИТНИЦІ ДЕРЖМИТСЛУЖБИ 31

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ 47

ВСТУП

Представлена аналітична довідка становить собою щопівріччний моніторинг діяльності трьох митниць Державної митної служби України – Волинської, Тернопільської, Львівської та охоплює аналіз базових індикаторів діяльності митниць, ґрунтуючись на даних, отриманих протягом звітного періоду.

Структурно моніторинг передбачає дослідження за наступними напрямками:

- загальна характеристика досліджуваної митниці Держмитслужби;
- аналіз індикаторів, що характеризують обсяги зовнішньоекономічних операцій в зоні діяльності митниці;
- стан адміністрування митних платежів;
- дослідження показників митного оформлення та декларування в зоні діяльності досліджуваної митниці;
- ефективність здійснення митного контролю;
- аналіз протидії контрабанді та порушенням митних правил;
- дайджест новин, що мали вплив на діяльність досліджуваних митниць;
- висновки та пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності досліджуваних митних інституцій.

Для збору статистичних та інформаційних даних було використано відкриті джерела інформації, де публікуються загальні звітні дані про роботу митних підрозділів, запити на отримання інформації, відомчі сторінки, соціальні мережі тощо.

Здійснення моніторингу обумовлено необхідністю формування стратегії посилення інституційної спроможності митних органів в Україні в контексті ризиків та викликів повномасштабної війни з росією, повоєнного відновлення та імплементації стандартів і вимог Європейського Союзу. Крім цього моніторинг дає змогу:

- проаналізувати поточний стан митного адміністрування в рамках Волинської, Тернопільської, Львівської митниць Держмитслужби;
- відслідкувати тренди в роботі митних інституцій в довоєнний період і в умовах війни;
- забезпечити прозорість та підзвітність діяльності досліджуваних митниць перед громадськістю;
- напрацювати комплекс заходів щодо покращення роботи митниць.

Сподіваємось, що аналітична довідка буде корисною для представників уряду та осіб, які приймають владні рішення у сфері державної митної справи;практичних працівників митних інституцій та суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності; представників міжнародних та громадських організацій.

I. МОНІТОРИНГ ОСНОВНИХ ІНДИКАТОРІВ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛИНСЬКОЇ МИТНИЦІ ДЕРЖМИТСЛУЖБИ

Індикатори, що характеризують динаміку обсягів зовнішньоекономічних операцій

Особливістю динаміку зовнішньоторговельного обороту в зоні діяльності досліджуваної митниці є те, що впродовж останніх п'яти років спостерігається позитивно зростаючий тренд.

Загалом у жовтні 2025 року у порівнянні із вереснем 2025 року імпорт товарів за вартісними показниками збільшився на 7 відсотків, а за рівнем митної вартості – на 13 відсотків.

Діаграма 1.1. Порівняльний аналіз імпортних операцій, що відбувались в зоні діяльності Волинської митниці в І півріччях 2024-2025 рр.

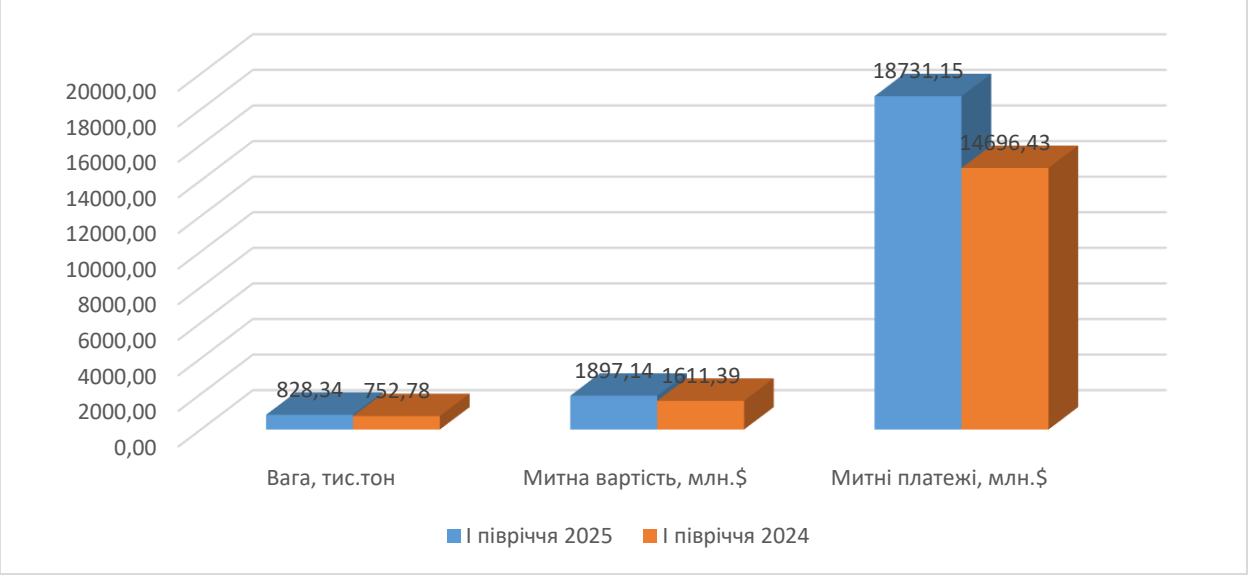

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Як бачимо із представлених даних, в І півріччі 2025 року у порівнянні із відповідним періодом 2024 року відбулось зростання як по вазі, так і по митній вартості товарів, які імпортувались, що відповідно спричинило суттєвий ріст митних платежів при оподаткуванні імпорту.

Якщо аналізувати географічний розріз імпортних операцій в зоні діяльності Волинської митниці в 2025 році, то найбільша кількість товарів імпортовано з наступних країн:

Китай – 25,5%,
країни Європейського Союзу (крім нижче вказаних) – 14,5%,
Німеччина – 11,7%,
США – 9,2%,
Великобританія – 7,1%,
Польща – 6,5%.

Аналіз товарних позицій імпорту в зоні діяльності Волинської митниці в І півріччі 2025 року подано в табл.1.1.

Таблиця 1.1. Товарні позиції оподатковуваного імпорту в зоні діяльності Волинської митниці в І півріччі 2025 р, млн грн

№ з/п	Назва товару	Сума, млн. грн
1	Мобільні телефони, ноутбуки	751,03
2	Моторні т/з; трактори;	696,73
3	Машини сільськогосподарські; моторні т/з спец. признач.	501,04
4	Комбайни	495,28
5	Запасні частини для легкових автомобілів	483,73
6	Риба морожена	413,47
7	Плити деревоволокнисті; плити, плівки та стрічки з пластмаси	245,77
8	Ноутбуки; телефоні апарати; електронні інтегровані схеми	244,44
9	Установки вітроенергетичні	240,72

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Крім традиційних легкових авто, під час імпорту яких бізнес та громадяни сплатили 669 млн грн, сезонно восени нарощено обсяги ввезення сільськогосподарської техніки. Під час митного оформлення імпорту лише тракторів за місяць до бюджету скеровано 211 млн грн. Також як відповідь на виклики воєнного стану збільшилось ввезення електрогенераторних установок та комплектуючих до гучномовців.

Загалом аналізуючи параметри обсягу оподатковуваного імпорту в зоні діяльності Волинської митниці зазначимо, що динаміка економічних показників у січні-червні 2024 та 2025 років мала наступні тренди:

- збільшення по ваговому критерію імпорту на 10,3% (з 750,6 тис. тонн до 828,2 тис. тонн);
- збільшення по вартісному критерію у доларовому еквіваленті на 17,6%;
- збільшення надходження митних платежів внаслідок оподаткування імпорту на 25,1%;
- збільшення рівня митної вартості імпортованих товарів на 1 кг на 6,5% (2,29 дол. США /кг);
- збільшення податкового навантаження на 1 кг на 15,4% (22,61 грн/кг).

Аналізуючи динаміку обсягів експорту та імпорту в зоні діяльності Волинської митниці впродовж останніх чотирьох років, можемо спостерігати практично трикратний розрив між показниками експорту та імпорту в користь останнього. Цей індикатор особливо загострився в 2023 році та відповідає ситуації по Україні загалом.

Аналіз експортної компоненти зовнішньоторговельного обороту в зоні діяльності Волинської митниці представлено в табл.1.2.

Таблиця 1.2. Товарні та вартісні позиції експорту в зоні діяльності Волинської митниці в І півріччі 2025 р.

Код за УКТЗЕД	Назва товару	Кількість МД ЕК10	Вага (т)	Вартість (тис.грн)	%
8544	Проводи ізольовані	1 114	6 222,8	6 207 731,0	25%
9403	Інші меблі	4 918	15 684,5	1 823 415,7	7%
4407	Лісоматеріали розпиляні	4 503	100 933,3	1 636 962,7	7%
7204	Відходи та брухт чорних металів	1 645	126 394,1	1 559 850,0	6%
1201	Соєві боби	110	67 401,3	1 160 899,3	5%
4408	Листи для облицювання	412	7 753,9	1 104 678,1	4%
4410	Плити деревостружкові	3 115	75 032,9	887 377,7	4%
4415	Ящики, коробки, тара	3 807	52 162,5	734 145,5	3%
1005	Кукурудза:	41	71 925,7	617 991,6	2%
4401	Деревина паливна	3 707	83 078,4	550 305,3	2%
	Всього	**27 618**	**766 981,5**	**24 843 949,7**	

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці.

Аналіз експортних операцій в зоні діяльності Волинської митниці за географічним критерієм в І півріччі 2025 року показує, що найбільше українська продукція скеровувалась в наступні країни:

- Німеччина – 32,4%,
- Польща – 24,4%,
- Великобританія – 5,3%,
- Італія – 4,2%,
- Нідерланди – 2,8%,
- Бельгія – 2,6%,
- Молдова – 2,0%.

Порівняльний аналіз операцій імпорту-експорту в зоні діяльності Волинської митниці в 2021-2025 рр. дозволив систематизувати наступні загальні тенденції:

- досліджений період характеризується значними викликами для зовнішньоторговельних операцій Волинської митниці, пов'язаними з повномасштабним вторгненням РФ та діями на західному кордоні (блокади);
- спостерігається загальна тенденція до переваги імпорту над експортом в обсягах зовнішньої торгівлі, що відображає потреби країни в умовах війни;
- зміни в географічному розподілі торгівлі, зокрема, скорочення експорту до Польщі через обмеження;
- значний вплив на обсяги надходжень до бюджету від імпорту певних категорій товарів (легкові автомобілі, с/г техніка тощо).

Стан адміністрування митних платежів Волинською митницею

Волинська митниця у 2025 році демонструвала зростання надходжень митних платежів до бюджету, незважаючи на виклики, пов'язані з війною.

Діаграма 1.2. Динаміка надходжень митних платежів по Волинській митниці Держмитслужби в 2022-2025рр. (9 міс), млрд грн.

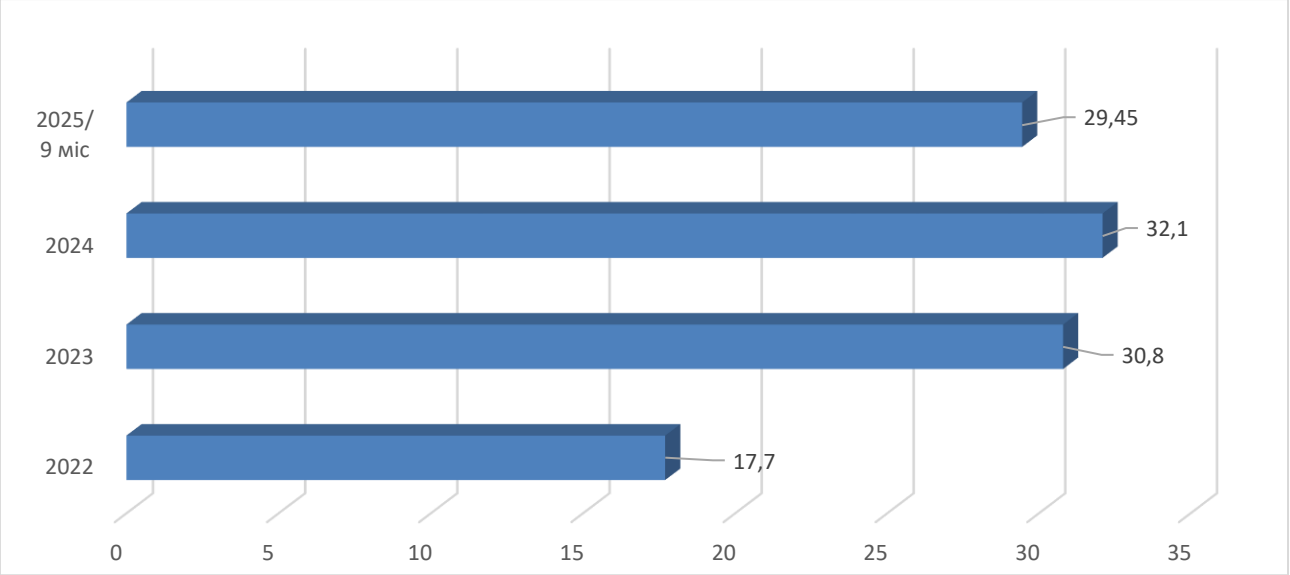

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

У жовтні 2025 року до державної скарбниці суб'єкти господарювання сплатили 3 млрд 977 млн 300 тис. гривень. Порівняно з минулорічним жовтнем, це - більше на 1 мільярд.

Водночас в 2023 році індикативний показник для Волинської митниці суттєво зріс і навіть при «рекордних» 30,7 млрд грн надходжень митних платежів, по факту плановий показник було виконано лише на 95,2%.

Основною причиною невиконання стало блокування кордону з польської сторони, що спричинило до виконання плану в листопаді 2023 року на рівні 62,2% (-1228,6 млн грн), грудні – 84,45% (-425,8 млн грн до доведеного індикативу на цей місяць).

В 2024 році виконання індикативу по митних платежах по Волинській митниці склав 93,8% (-2,1 млрд. грн).

Середньоденний показник надходжень по Волинській митниці складав в 2021 році – 58,0 млн грн, в 2022 році – 68,4 млн грн, в 2023 році – 118,4 млн грн., в 2024 році – 123 млн. грн.

Середньоденні доходи державного бюджету з зони діяльності Волинської митниці у жовтні 2025 року становили 173 млн грн, що суттєво перевищує відповідні показники попередніх років.

У напрямку виконання бюджетних завдань у вересні 2025 року порівняно з серпнем відновилася ділова активність суб'єктів господарювання, відтак збереглася загальна тенденція зростання. Завдяки збільшенню обсягів оподаткованого імпорту за ваговими та вартісними показниками, середньоденні надходження у вересні 2025

року становили 168 млн грн, державний бюджет поповнився за місяць на 3 млрд 696 млн гривень митних платежів.

Таким чином, за 9 місяців митниця акумулювала загалом 29,45 млрд грн доходів державної скарбниці, що більше такого ж періоду минулого року на 27 відсотків або додаткових 6,3 млрд гривень.

Діаграма 1.3. Динаміка помісячних надходжень митних платежів по Волинській митниці Держмитслужби в 2025 році, млрд грн.

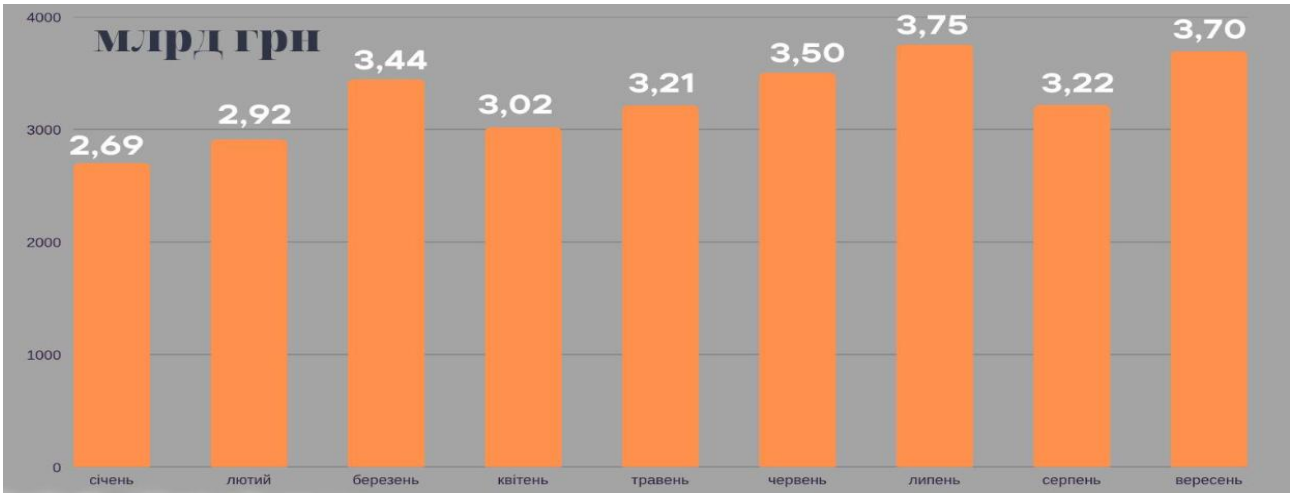

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Водночас під час митного оформлення товарів зі звільненням від платежів на підставі законодавчих актів у січні-вересні 2025 року суб'єктам господарювання та громадянам надано пільг на 10 млрд 966 млн гривень.

Митниця постійно вживає заходи, спрямовані на недопущення випадків заниження бази оподаткування товарів, рівня митної вартості, щодо контролю за правильністю класифікації товарів, їх якісними та кількісними показниками, а також правомірністю застосування преференційного режиму оподаткування товарів.

Найбільшим платником податків у зоні діяльності Волинської митниці за підсумками 9 місяців 2025 року стало товариство «Еппл Україна», а 20 найбільших платників у цей період сплатили до державного бюджету 9,5 млрд грн, що складає 32 відсотки від загальної суми адміністрованих митницею платежів.

Якщо аналізувати стан адміністрування митних платежів Волинською митницею в розрізі виконання планових (індикативних показників), то тут потрібно зробити наголос на тому, що індикатив в І півріччі 2025 року перевищує аналогічний показник відповідного періоду 2024 року (+3,7 млрд грн).

Водночас в І півріччі 2025 року доведений індикатив по митних платежах виконано не було, що може свідчити про надто завищені очікування Міністерства фінансів України при плануванні індикативних показників.

Діаграма 1.4. Динаміка виконання індикативу по митних платежах по Волинській митниці Держмитслужби в І півріччях 2024-2025 рр.

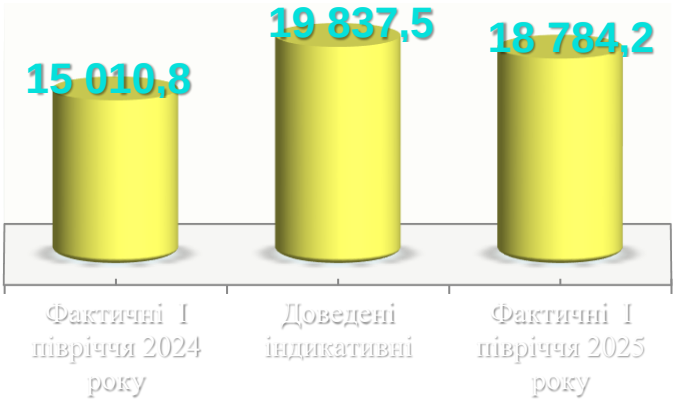

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Аналіз фіскальної результативності митного оподаткування товарів в зоні діяльності Волинської митниці в І півріччі 2025 року подано на наступній діаграмі.

Діаграма 1.5. Динаміка виконання індикативу по митних платежах по Волинській митниці Держмитслужби в І півріччях 2024-2025 рр.,%

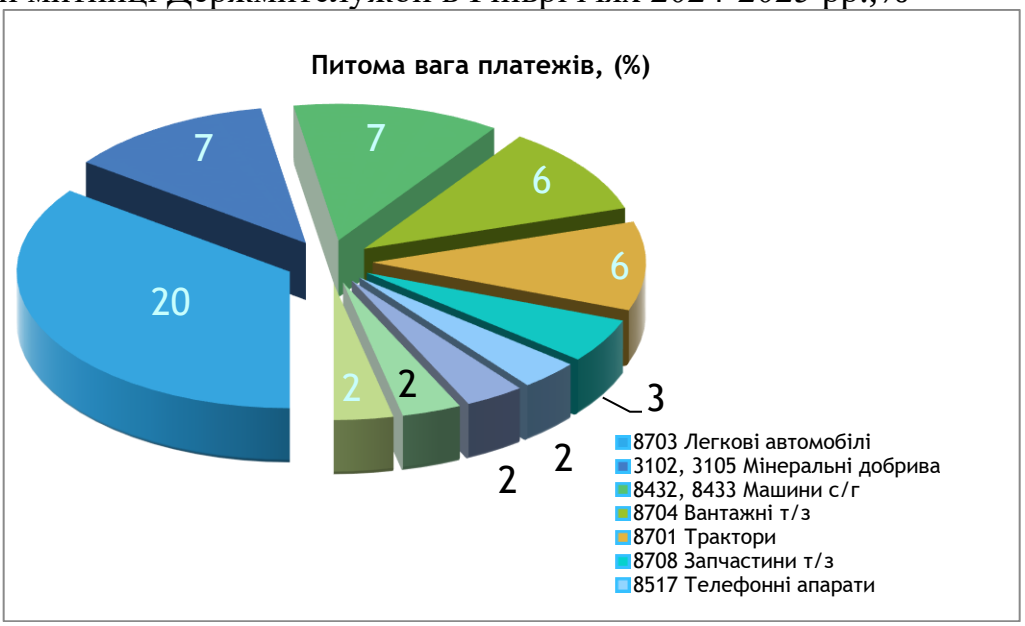

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Таким чином, 20% митних платежів отримано внаслідок оподаткування легкових автомобілів, по 7% адміністровано до Державного бюджету України при оподаткуванні мінеральних добрив та сільськогосподарських машин.

Дослідження показників митного оформлення та декларування в зоні діяльності Волинської митниці

Моніторинг діяльності Волинської митниці щодо митного оформлення та декларування показав, що з початком війни протягом січня–грудня 2022 року посадовими особами митних постів було оформлено 227178 митних декларацій (МД), що на 8 957 МД або 3,8% менше аналогічного показника 2021 року.

В 2024 році можемо спостерігати спадну динаміку митного оформлення майже на 35 тисяч митних декларацій в порівнянні з 2023 роком. Однак вже в І півріччі 2025 року кількість оформлення митних декларацій суттєво зросла.

Діаграма 1.6. Динаміка оформлення митних декларацій (МД) по Волинській митниці в 2021-2024 рр. та І півр. 2025 р., од.

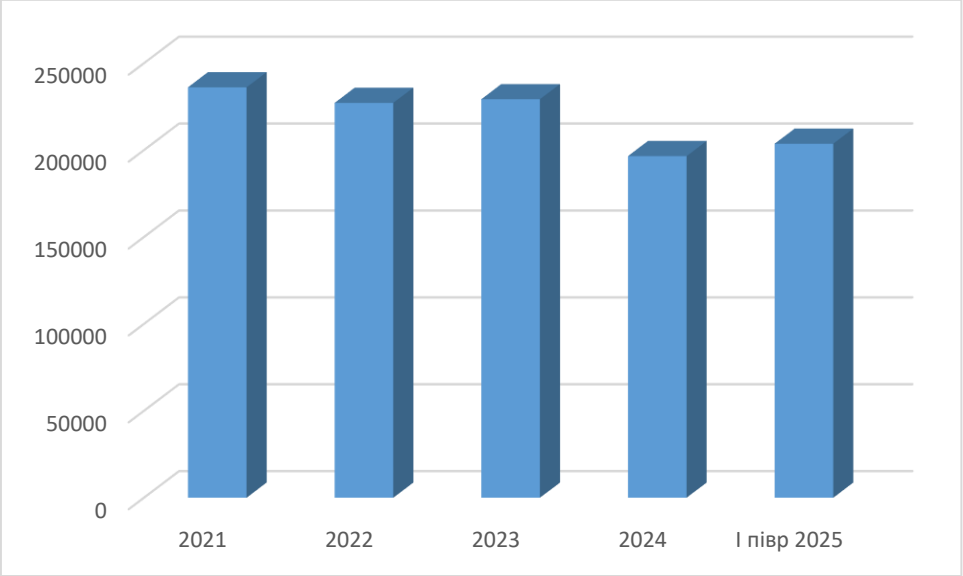

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

В 2023 році посадовими особами підрозділів митного оформлення Волинської митниці було оформлено 229 280 МД, що на 2102 МД або 0,9% більше аналогічного показника 2022 року.

В порівнянні з аналогічним періодом 2022 року наведені на рисунку дані свідчать про незначне збільшення імпортних (на 3,6%) оформлень та зменшення експортних (на 2,4%) і особливо транзитних (на 39,1%) оформленьу 2023 році.

Особливістю 2025 року є те, що мало місце доволі значне зростання кількості оформлених митних декларацій в митному режимі імпорту (майже 10 тисяч од.) та незначне зростання експортних митних декларацій, що може свідчити про пожвавлення зовнішньоторговельних операцій в зоні діяльності досліджуваної митниці.

Порівняльний аналіз І півріччя 2024 та 2025 років подано на наступній діаграмі.

Діаграма 1.7. Динаміка оформлення митних декларацій (МД) по Волинській митниці в І півріччях 2024-2025 рр., од.

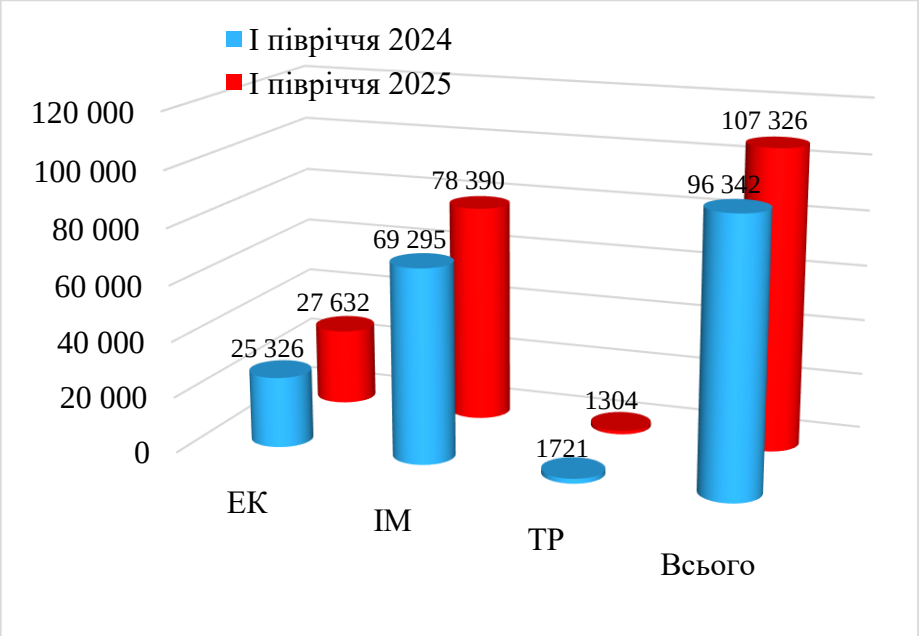

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Негативною тенденцією в досліджуваному періоді стало зростання середнього часу оформлення митних декларацій по Волинській митниці в 2023 році. Однак впродовж 2024-2025 рр. ситуація почала змінюватись в позитивному контексті. Так, результатом порівняльного аналізу І півріччя 2024 та 2025 років встановлено, що підрозділи митного оформлення Волинської митниці, незважаючи на збільшення кількості митних оформлень на 10 974 митних декларацій або на 11,4% від загальної кількості оформлених митних декларацій у І півріччі 2024 року (96 342), зменшено тривалість митного оформлення однієї МД із 2год 02 хв до 1 год 39 хв.

Крім цього, у І півріччі 2025 року здійснено митне оформлення товарів по 4 063 митних декларацій (3,8%) в автоматичному режимі 5 суб'єктами зовнішньо-економічної діяльності (без залучення посадових осіб Волинської митниці).

Зростання середнього часу оформлення митних декларацій в 2023-2024 рр. пояснюється в тому числі негативними сторонніми впливами, що спричинені війною та блокуванням роботи пунктів пропуску Волинської митниці.

В 2025 році можемо спостерігати позитивну тенденцію із зменшенням середнього часу митного оформлення, крім транзитних декларацій.

Різке зниження транзитних оформлень по Волинській митниці викликає занепокоєння, адже в останні роки урядом проводились суттєві напрацювання вцій сфері. Так, за 2023 рік у країнах-учасницях Конвенції про процедуру спільного транзиту було успішно завершено більше 33,6 тис. переміщень, розпочатих митними органами України. Водночас в Україні було успішно завершено більше 7,6 тис. переміщень, розпочатих в інших країнах-учасницях Конвенції. Тобто загалом за цей період оформлено 41 тис. таких декларацій, а з початку використання міжнародного застосування Україною NCTS (New Computerized Transit System) у жовтні 2022 року – 41,9 тисяч.

Діаграма 1.8. Динаміка середнього часу оформлення митних декларацій (МД) по Волинській митниці в 2022-2024 рр. та І півр. 2025 р., хв.

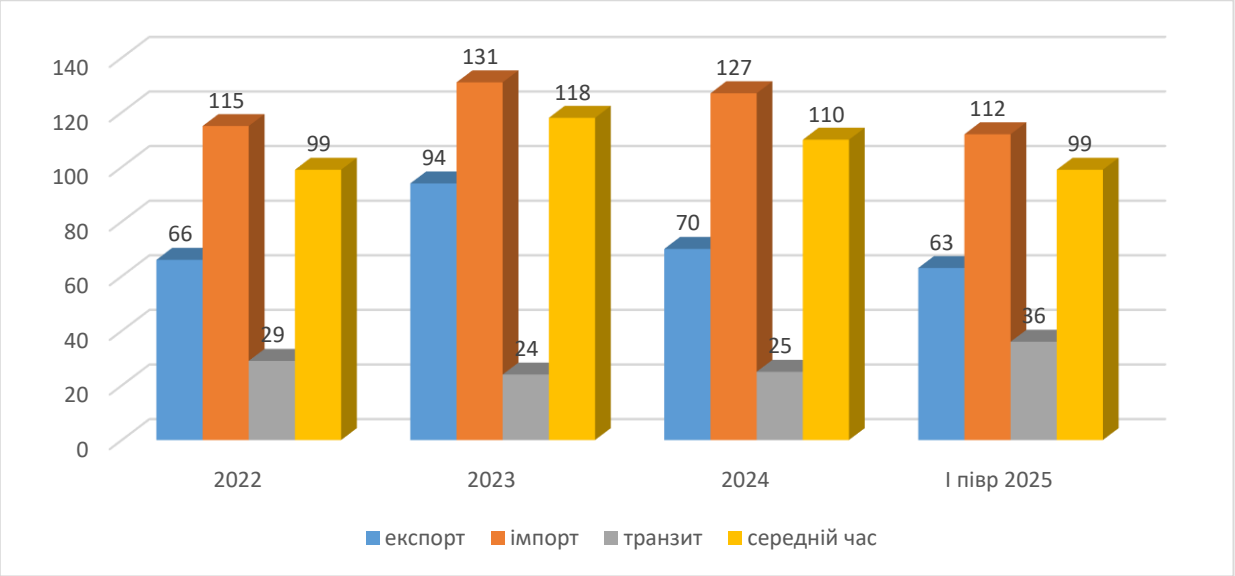

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Потрібно відмітити, що у 2023 році відбулось розширення застосування NCTS та залучення підприємств для надання авторизації на застосування транзитних спрощень відповідно до Конвенції: здійснено оцінку відповідності 57 підприємств та надано 182 авторизації на застосування транзитних спрощень. Ще понад 50 заяв від підприємств знаходяться на різних етапах розгляду. Щодо гарантування при процедурі спільного транзиту за 2023 рік, відповідно до Конвенції в системі GMS зареєстровано: 46 загальних електронних гарантій, діючих 33 на загальну суму понад 109 млн євро; 2997 індивідуальних електронних гарантій, діючих 2669 на загальну суму майже 173 млн євро.

У зоні діяльності Волинської митниці станом на 31.12.2024 отримані авторизації 12 суб'єктами ЗЕД: 27 транзитних спрощень по Конвенції, 25 спрощення по МКУ, 4 статуси АЕО-С і 1 статус АЕО-Б. 5 суб'єктів ЗЕД, які отримали статус АЕО та розміщені і здійснюють свою діяльність на території Волинської області, становлять 6% від загальної кількості підприємств (80), які мають статус АЕО в Україні, а ТОВ «ВМК Україна» є третім підприємством, яке отримало статус АЕО типу С і ТОВ «СКФ Україна» є другим в Україні підприємством, який отримало статус АЕО типу Б.

Суб'єктами ЗЕД у 2024 році здійснено 14 650 митних оформлень із застосуванням зазначених спрощень:

- авторизації АЕО-С і АЕО-Б – 1139;
- авторизації на застосування спрощення «загальна гарантія» - 30;
- авторизації на застосування спрощення «самостійне накладання пломб спеціального типу» - 6699;
- авторизації на застосування спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням» - 6764;
- авторизація на застосування спрощення "загальна гарантія із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 50 відсотків" - 18.

Станом на середину 2025 року в зоні діяльності Волинської митниці функціонують 15 суб'єктів ЗЕД яким надано авторизації на застосування спрощень:

- 33 транзитних спрощень по Конвенції;
- 30 спрощень по МКУ;
- 6 статусів АЕО-С;
- 1 статус АЕО-Б.

В інфраструктурі Волинської митниці зареєстрований 21 уповноважений (схвалений) експортер, 6 митних складів, 8 складів тимчасового зберігання та 8 місць доставки товарів для автомобільного транспорту.

Основні місцеві виробники з експортним потенціалом у 30 відсотків та утримувачі митних режимів складу відкритого чи закритого типу уже мають успішний досвід проходження авторизацій та отримання необхідного для роботи набору митних спрощень.

Загалом з початку 2025 року зовнішньоторговельні операції здійснювали 1080 суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що акредитовані на Волинській митниці. З них на постійній основі (від 5 митних декларацій на місяць) працюють щонайменше 500 підприємств.

Таблиця 1.3. Аналіз надання авторизацій в зоні діяльності Волинської митниці в 2024 р. та І півріччі 2025 р.

Вид авторизації	**2024**	**І півріччя 2025**
авторизації АЕО-С і АЕО-Б	1139	2831
авторизації на застосування спрощення «загальна гарантія»	30	14
авторизації на застосування спрощення «самостійне накладання пломб спеціального типу»	6699	7250
авторизації на застосування спрощення «процедура випуску за місцезнаходженням»	6764	7543
авторизація на застосування спрощення "загальна гарантія із зменшенням розміру забезпечення базової суми на 50 відсотків"	18	78
Всього:	**14650**	**17716**

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Таким чином, відсоток оформлень із використанням авторизацій на застосування спрощення від загальної кількості оформлень становить 16,8%. Зростання митних оформлень у І півріччі 2025 року на 21% в порівнянні з результатами повного 2024 року.

Якщо середній час митного оформлення товарів без застосування авторизацій по експорт складав 63 хвилини, по імпорту - 112 хвилин, то середній час митного оформлення товарів із застосуванням авторизації на спрощення процедура випуску за місцезнаходженням по експорту склав лише 37 хвилин, а імпорту - 68 хвилин, що майже в 2 рази менше митної процедури без авторизацій.

Таблиця 1.4. Аналіз оформлених митних декларацій за процедурою спільного транзиту в зоні діяльності Волинської митниці в І півріччі 2024-2025 рр.

Період	В'їзд на митну територію України (пункт пропуску)	Виїзд за межі митної території України (пункт пропуску)	Митниця призначення (внутрішній підрозділ)	Митниця відправлення (внутрішній підрозділ)
І півр. 2025	8 905	3 706	655	3 977
І півр. 2024	4 605	2 239	563	2 002
Різниця	+ 4 300	+ 1 467	+ 92	+1 975

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Як бачимо із даних таблиці 1.4 динаміка оформлення митних декларацій за процедурою спільного транзиту має стійку позитивну динаміку, що підкреслює тренд до розширення застосування NCTS та залучення підприємств Волині для надання авторизації на застосування транзитних спрощень відповідно до Конвенції.

Крім цього, статус АЕО забезпечує підприємству ряд практичних вигод:

- пріоритетний пропуск через кордон окремими смугами руху в пунктах пропуску;
- зменшення обсягів перевірок під час оформлення вантажів;
- економія часу та ресурсів завдяки стандартизації та уніфікації процедур;
- можливість використання логотипа АЕО як додаткового маркера надійності компанії на міжнародному ринку.

Ефективність здійснення митного контролю та його фіскальні результати по Волинській митниці

Протягом досліджуваного періоду контрольні процедури працівників Волинської митниці були зосереджені на правильності та повноті декларування митної вартості товарів, їх кодування та ідентифікації країни походження товарів.

Як бачимо з даних наступного рисунку, левову частку донарахованих сум митних платежів отримано за результатами контролю митної вартості товарів.

Можемо спостерігати суттєве зростання сум додаткових митних платежів в 2023 році, що отримане через підвищення ефективності контролю митної вартості товарів. В той же час, за результатами роботи у 2022 році під час здійснення контрольних функцій за правильністю визначення митної вартості товарів митницею збільшено базу оподаткування на 1,74 млрд грн, що призвелодо збільшення суми додаткових надходжень на 407,19 млн грн.

Суттєвих донарахувань за результатами 2024 року не відбулося, хоча протягом січня-травня 2024 року ми відмічали зростання донарахованих сум по контролю митної вартості товарів +11% до відповідного показника 2023 року та +33% за результатами класифікаційної роботи митних підрозділів Волинської митниці.

Діаграма 1.9. Динаміка донарахованих сум митних платежів внаслідок контрольних процедур по Волинській митниці в 2021-2024 рр., млн грн.

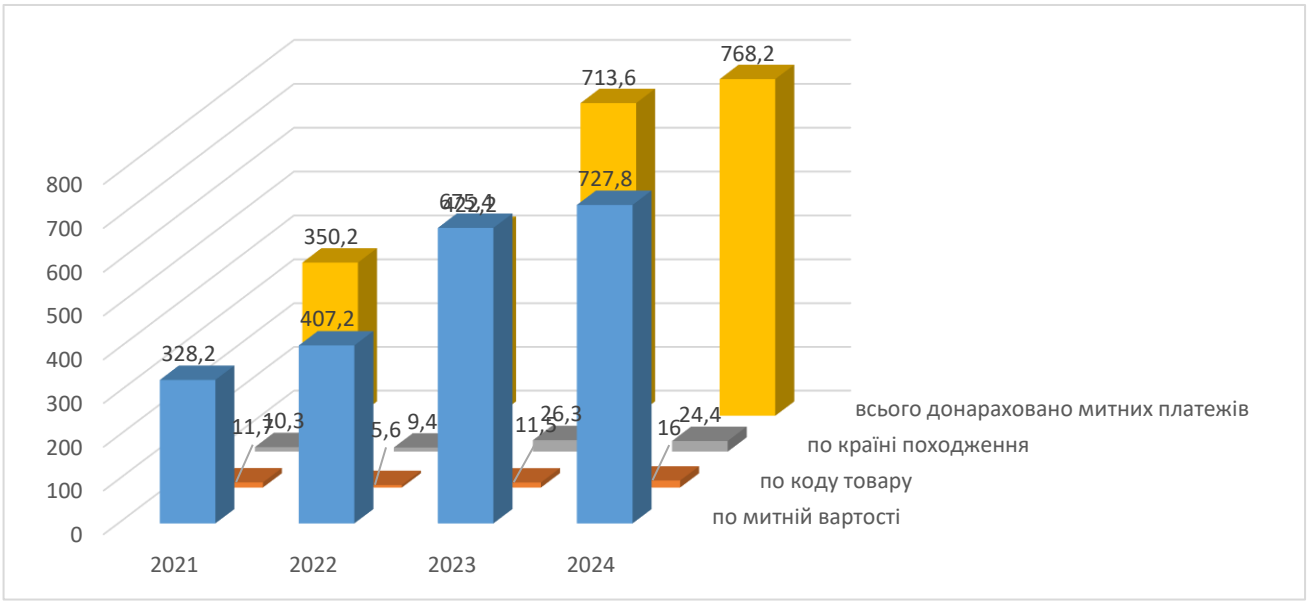

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Потрібно наголосити і на зростанні такого важливого індикатора як «середній рівень митної вартості товарів», який у 2022 році склав 2,04 дол США/кг, що на 29,9% більше, ніж у 2021 році (1,57 дол/кг). В 2024 році рівень митної вартості становив 2,29 дол. США /кг) і відповідно за рік збільшився на 15,33%.

Незначне зменшення суми додаткових надходжень внаслідок контролю коду та країни походження товарів в 2021-2025 рр. зумовлено такими причинами:

- запровадження пільг в оподаткуванні товарів відповідно дозгадуваного вище Закону України від 24 березня 2022 року №2142-IX "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану";
- суттєвим скороченням обсягів ввезення товарів із застосуванням режиму вільної торгівлі на підставі сертифікату СТ-1 та ін.

Водночас під час митного оформлення товарів зі звільненням від платежів на підставі законодавчих актів у січні-вересні 2025 року суб'єктам господарювання та громадянам надано пільг на 10 млрд 966 млн гривень. Митниця постійно вживає заходи, спрямовані на недопущення випадків заниження бази оподаткування товарів, рівня митної вартості, щодо контролю за правильністю класифікації товарів, їх якісними та кількісними показниками, а також правомірністю застосування преференційного режиму оподаткування товарів.

З початку 2025 року митні аудитори на Волині провели 108 документальних перевірок дотримання платниками податків законодавства України з питань митної справи, за результатами яких встановлено порушень на суму 283,37 млн гривень. Також ініційовано 84 доперевірочних аналізів митних декларацій, митне оформлення яких завершено, за результатами яких до державного бюджету України надійшло 1,6 млн грн. Усього у січні-серпні 2025 року за напрямком постмитного контролю платниками податків сплачено до державного бюджету України митних платежів в

сумі 5,2 млн грн.

У ході перевірок здебільшого встановлюються випадки неправомірного застосування пільги по сплаті ввізного мита через непідтверджене преференційне походження товару. Така категорія порушень складає майже 80 відсотків випадків.

Непідтвердження преференційного походження товарів через відсутність або неналежно оформлені документи може стати серйозною проблемою для бізнесу і призвести до фінансових втрат та додаткових перевірок. І навпаки: правильне оформлення документів і чітке дотримання вимог, передбачених угодами про вільну торгівлю, зменшують імовірність таких ситуацій.

Тому важливо завжди перевіряти документи, що підтверджують преференційне походження товару, слідкувати за змінами в законодавстві з питань митної справи, не допускати недбалості чи помилок, що можуть вплинути на результати зовнішньоекономічної діяльності.

Загалом за 9 місяців 2025 року Волинська митниця уклала з порушниками митного законодавства 121 мирову угоду про припинення провадження шляхом компромісу. До державного бюджету додатково і швидко надійшло 8,7 млн грн.

Протидія контрабанді та порушенням митних правил

В частині протидії митним деліктам посадовими особами Волинської митниці Держмитслужби виявлялись різні правопорушення, що містять ознаки злочину за різними статтями Кримінального кодексу України, зокрема за ст. 190 КК України (Шахрайство), ст. 201 КК України (Контрабанда), ст. 263 КК України (Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами), ст.305 КК України (Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів), ст. 309 КК України (Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту), ст. 333 КК України (Порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю), ст.290 КК України (Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу), ст.212 КК України (Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)), ст.15 КК України (Замах на кримінальне правопорушення), ст.204 КК України (Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів), ст.263 КК України (Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами), ст. 358 КК України (Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів) тощо.

В умовах правового режиму воєнного стану в Україні зросла кількість повідомлень по справах, які не є характерними для мирного часу, наприклад по ст. 201-2 КК України (Незаконне використання гуманітарної допомоги) тільки за період січня-травня 2024 року було скеровано правоохоронним органам 55 повідомлень. За ст. 263 КК України (Незаконне поводження зі зброєю) за цей же період було 5 повідомлень (в 2022 році – аналогічний показник, а в 2021 році фіксувалась тільки одна спроба незаконного переміщення зброї). Якщо ж аналізувати ефективність діяльності Волинської митниці за найбільш іманентними для роботи митних органів

статтями КК України 201 (Контрабанда) та 305 (Контрабанда наркотичних речовин), то динаміку виявлення порушень подано на діаграмі.

Діаграма 1.10. Динаміка виявлення порушень по ст. 201 (Контрабанда) та ст.305 (Контрабанда наркотиків) по Волинській митниці, повідомл.

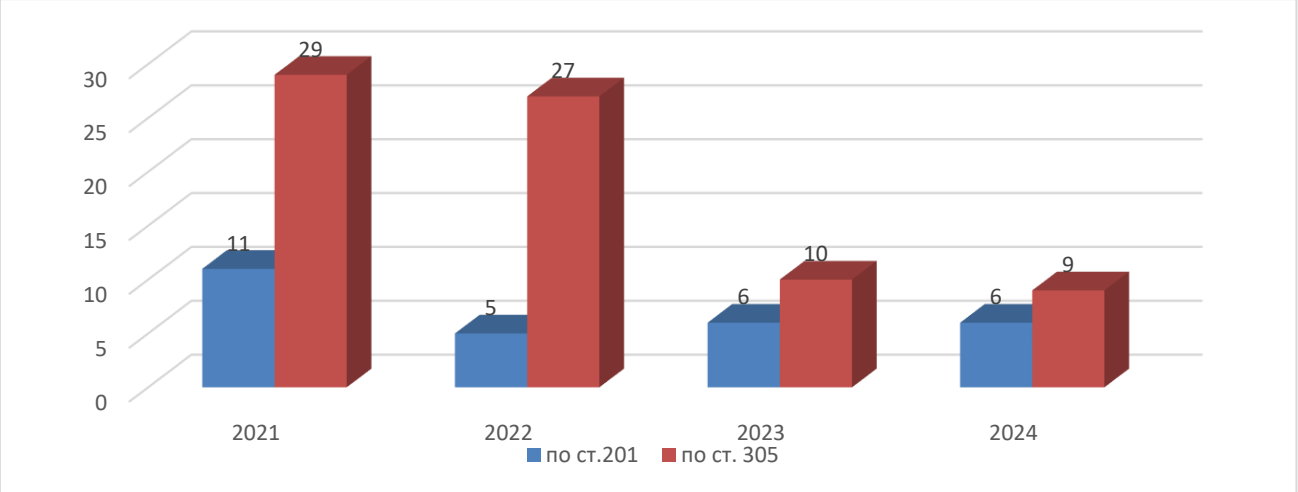

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Якщо по виявленню контрабанди з початком війни спостерігається доволі сталий тренд, який може змінитись із повноцінним вступом в дію законодавства України про криміналізацію товарної контрабанди, то динаміка виявлення порушень щодо контрабанди наркотичних речовин є мало зрозумілою та спадною з року в рік.

За 9 місяців 2025 року в напрямку боротьби з порушеннями митних правил у цей період було запроваджено 387 адміністративних справ на суму 201,5 млн грн. Третина з них припадає на статтю 485 Митного кодексу України - дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру. У 110 справах сума недоборів державного бюджету через викриті митниками спроби суб'єктів господарювання ухилитися від повного оподаткування становить 120,6 млн грн. Порушники заявляли у декларації неправдиві відомості про істотні умови контракту, вагу або кількість, країну походження, відправника або одержувача товару, про право на пільгу щодо сплати митних платежів тощо. До слова, такі дії тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі від 50 до 150 відсотків несплаченої суми митних платежів.

У 88 справах на 37,4 млн грн предмети порушень митних правил вилучалися у їхніх власників до остаточного рішення суду щодо розпорядження цими товарами. Найбільше:

- 31 справа на 26,4 млн грн - стосувалася товарів промислової групи;
- 13 випадків незаконного переміщення товарів продовольчої групи чи транспортних засобів;
- 11 справ незаконного переміщення тютюнових виробів;
- 20 справ незаконного переміщення лісоматеріалів.

Діаграма 1.11. Динаміка виявлення порушень митних правил в 2021-2025 рр. по Волинській митниці, од.

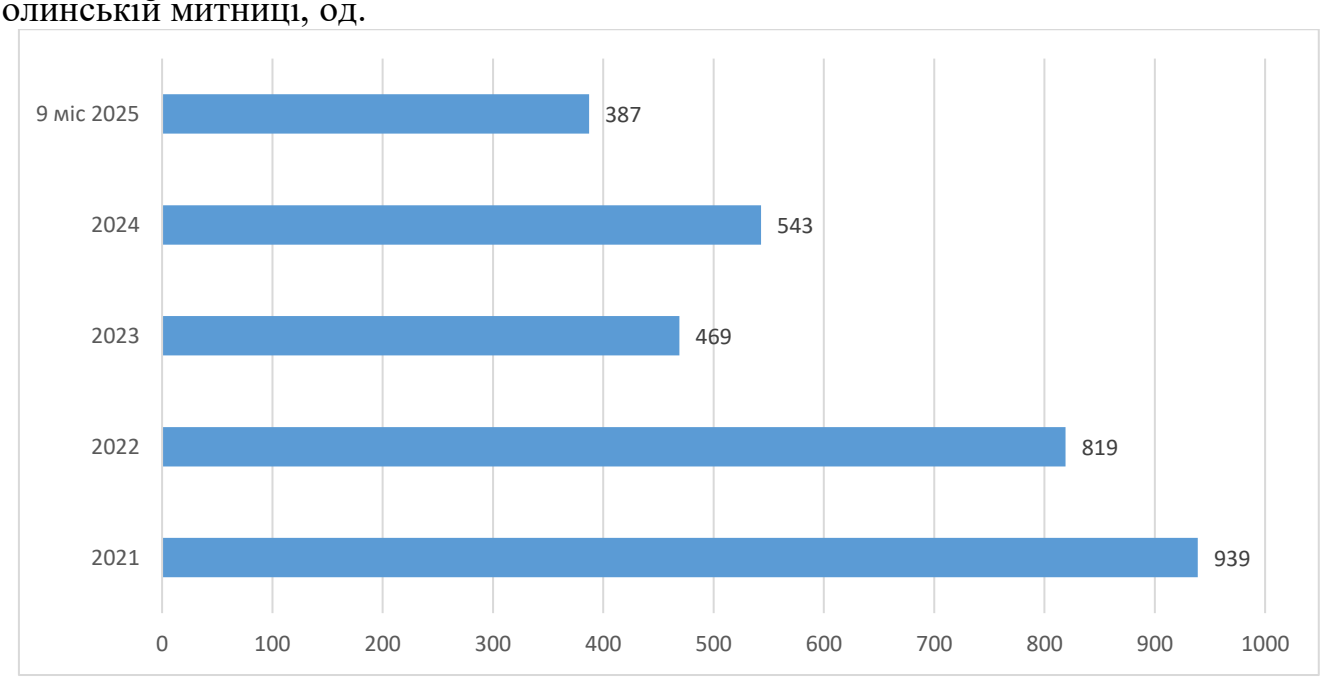

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

В рамках розгляду справ про порушення митних правил відбувались процедури вилучення предметів та товарів доволі широкої номенклатури:

- товари продовольчої групи (м'ясопродукти, корми для тварин, олія коноплі, протеїнові батончики, невимолочене зерно пшениці, листя бамбука);
- товари промислової групи;
- тютюнові вироби, в тому числі одноразові електронні сигарети;
- транспортні засоби;
- лісоматеріали;
- лікарські засоби;
- культурні цінності;
- зброя та ін.

Наголосимо, що в 2023 році найбільша кількість протоколів про ПМП припадала на статтю 471 МКУ (Недекларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами), що становить 33% від загальної кількості складених протоколів митницею.

Типовими предметами правопорушення протягом 2023 року при вивезенні за межі України до Польщі є товари промислової групи. При ввезенні типовими предметами правопорушення залишаються товари продовольчої та промислової групи, транспортні засоби.

В 2024 році заведено 543 справи про ПМП на суму 152,9 млн грн. Номенклатура товарів та вилучення предметів у справах про ПМП наступна:

- 31 справа незаконного переміщення товарів промислової групи на суму майже 20 млн грн (одяг новий у асортименті, парфумована вода (духи) в асортименті);
- 13 справ незаконного переміщення товарів продовольчої групи на суму 2,1 млн грн.;

- 59 справ незаконного переміщення транспортних засобів на суму 15,5 млн грн;
- 11 справ незаконного переміщення лісоматеріалів на суму 2,6 млн грн та ін.

Діаграма 1.12. Структуризація справ по ПМП за вартістю предметів правопорушення по Волинській митниці в 2025 році, %

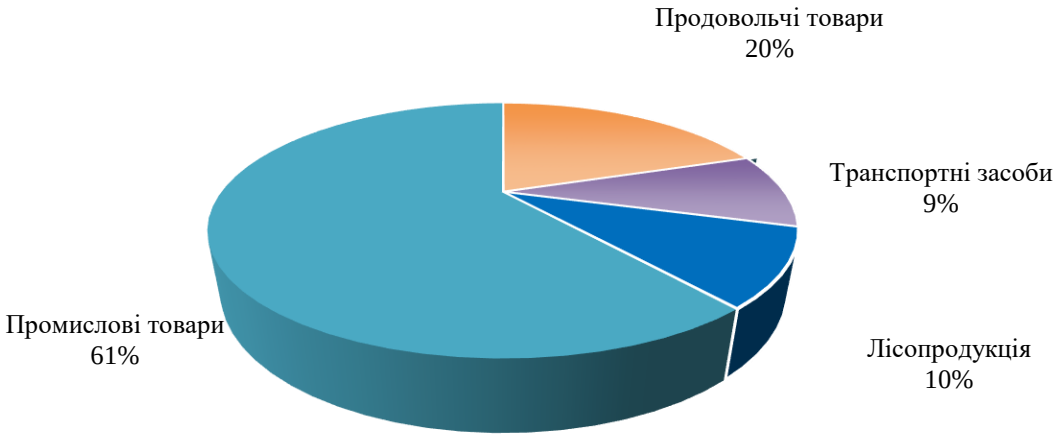

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Порівняльний аналіз протидії митним правопорушенням в зоні діяльності Волинської митниці подано в наступній таблиці.

Таблиця 1.5. Динаміка протидії митним правопорушенням (постатейний аналіз) в зоні діяльності Волинської митниці в І півріччі 2024-2025 рр.

Січень-червень 2025					**Січень-червень 2024**	
ст. МКУ	К-сть справ	% від кількості	Вартість, млн гривень	%, від вар-ті	К-сть справ	% від кількості
Всього	235		180		261	105,1
469	-	-	-	-	5	-
470	35	15%	-	-	27	-
471	58	25%	3	2%	39	1,222
472	5	2%	0,842	-	1	0,348
476	-	-	-	-	4	0,423
480					1	
481	23	9%	2,741	2%	29	0,682
483	56	24%	173,4	96%	50	101,8
484	-				3	0,636
485	58	25%	Недобори-49,6 млн		102	Недобори – 103,6 млн

Джерело: розроблено на основі даних Волинської митниці

Аналізуючи динаміку розгляду справ про порушення митних правил (ПМП), відмітимо неоднозначні тренди як адміністративного, так і судового розгляду таких

справ.

За 9 місяців 2025 року із загальної кількості уже завершені провадження у 279 справах. За рішенням митниці на порушників накладено штрафів на 5,7 млн грн. За рішенням суду: накладено штрафів на 185,5 млн грн та конфісковано товарів на 49 млн грн. Також в цей період було укладено 121 мирову угоду про припинення провадження в справі про порушення митних правил шляхом компромісу.

В 2025 році за напрямом боротьби з порушеннями митних правил митницею уже перераховано до держбюджету 20,2 млн грн, з яких: 10,8 млн грн штрафів, накладених судом та митницею, 8,7 млн грн платежів за мировими угодами, 0,7 млн грн від реалізації конфіскованих товарів.

Нетиповою є і динаміка щодо накладення штрафів по справах про ПМП як в адміністративному, так і судовому порядку. В контексті протидії митним правопорушенням саме штрафи накладені в судовому порядку значно перевищують аналогічні показники при адміністративному розгляді справ по ПМП, що в принципі може вказувати на необхідність удосконалення практики притягнення до відповідальності осіб, що вчинили митні правопорушення, а також надання ширших прав (в тому числі ОРД) митним інституціям в Україні.

Загалом, Волинська митниця у 2025 році демонструє активну роботу у протидії митним порушенням, що підтверджується значними обсягами виявлених порушень та вилученого майна. Однак, існують напрямки для подальшого вдосконалення, зокрема у сфері інформаційних технологій та боротьби з корупцією.

ІІ. АНАЛІЗ ІНДИКАТОРІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ МИТНИЦІ ДЕРЖМИТСЛУЖБИ

Аналіз основних показників діяльності Тернопільської митниці

Незважаючи на те, що Тернопільська митниця не є прикордонною, в зоні її діяльності спостерігається зростання товарообігу. У довоєнному періоді, а зокрема у першому півріччі 2021 р. цей показник становив 14 646,7 млн. грн. причому обсяг експортних операцій переважав обсяг імпортних (табл. 2.1). Це зумовлено тим, що Тернопільщина є аграрною областю з якої на експорт прямує зерно. Статистичні дані товарообігу за 2022 –2025 (9 місяців) рр. засвідчують систематичне зростання товарообігу в зоні діяльності Тернопільської митниці. Причина такого зростання пов'язана з тим, що частина підприємств центральної та східної України переїхали в зону діяльності митниці і почали користуватися її послугами. Так, протягом 10 місяців 2025 р. митне оформлення на Тернопільській митниці здійснювали 906 суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. З них 474 – представники Тернопільського регіону, а 432 – підприємства з інших областей України.

Змінилася й структура товарообігу, в якій почав переважати імпорт. Це зумовлено специфікою діяльності саме тих суб'єктів господарювання, які переїхали і почали розмитнюватись на Тернопільській митниці.

Таблиця 2.1. Товарообіг в зоні діяльності Тернопільської митниці у 2021 (І півріччя) – 2025 (9 місяців) рр., млн. грн.

Період	Експорт	Імпорт	Всього
	млн. грн	млн. грн	млн. грн
І півріччя 2021 року	8047,9	6598,8	14646,7
2022 рік	30486,2	28672,0	59158,2
2023 рік	31069,3	34336,5	65405,8
2024 рік	33544,0	36296,0	69813,0
Січень-вересень 2025 року	24374,0	33778,0	58162,0

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

Аналіз товарообігу у 2022 р. показує переважання експорту над імпортом у співвідношенні 52% до 48% (рис. 2.1). Загальний показник товарообігу 2022 р. становить 59 158,2 млн. грн. У 2023 та 2024 рр. спостерігається невелике зростання аналізованого показника, який становив 65 405,8 млн. грн. у 2023 р. та 69 813,0 млн. грн. у 2024 р. Разом із цим, саме у 2023 р. відбулася зміна структури товарообігу в напрямку переважання імпортних операцій. Так обсяг експорту становив 31 069, 3 млн. грн, а імпорту 34 336,5 млн. грн. (табл. 2.1). Тобто структура змінилася у порівнянні з 2022 р. навпаки: 52% – імпорт, 48% – експорт (рис. 2.2) і така тенденція збереглася у 2024 р. (рис. 2.3). За даними дев'яти місяців 2025 р. спостерігаємо зростання частки імпорту в структурі товарообігу до 58% (рис. 2.4).

За дев'ять місяців 2025 р. товарообіг в зоні діяльності Тернопільської митниці становив 58162,0 млн грн., що в середньому складає 6462,4 млн грн. на місяць. Для порівняння, середньомісячний обсяг товарообігу у 2024 р. становив 5817,8 млн грн. Тобто, навіть при збереженні таких темпів, з високою ймовірністю можна

стверджувати, що у 2025 р. товарообіг в зоні діяльності Тернопільської митниці перевищить минулорічний показник. Однак зазвичай у листопаді та грудні обсяги товарообороту зростають, що підтверджує наш висновок.

Діаграма 2.1. Співвідношення експортних та імпортних операцій в загальному товарообігу Тернопільської митниці у 2022 р.

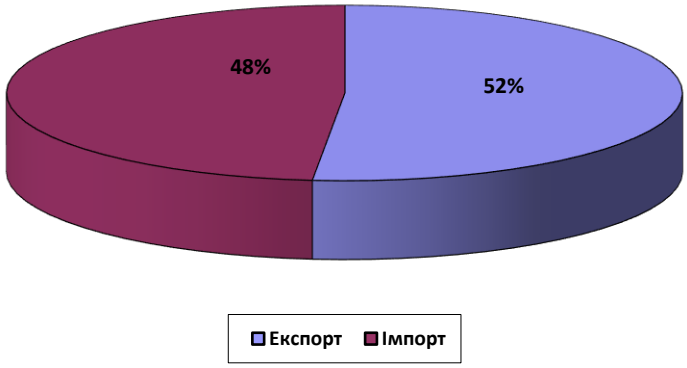

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

Діаграма 2.2. Співвідношення експортних та імпортних операцій в загальному товарообігу Тернопільської митниці у 2023 р.

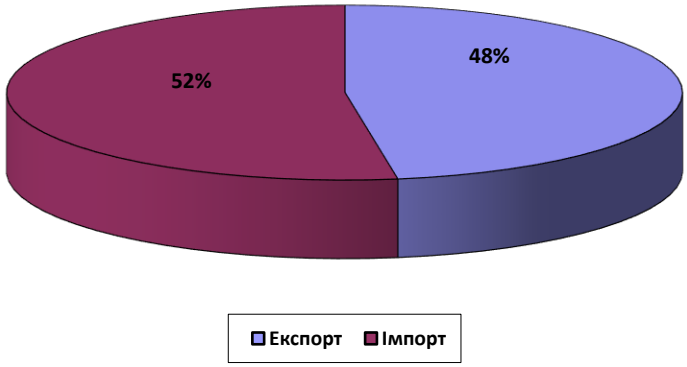

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

Діаграма 2.3. Співвідношення експортних та імпортних операцій в загальному товарообігу Тернопільської митниці у 2024 р.

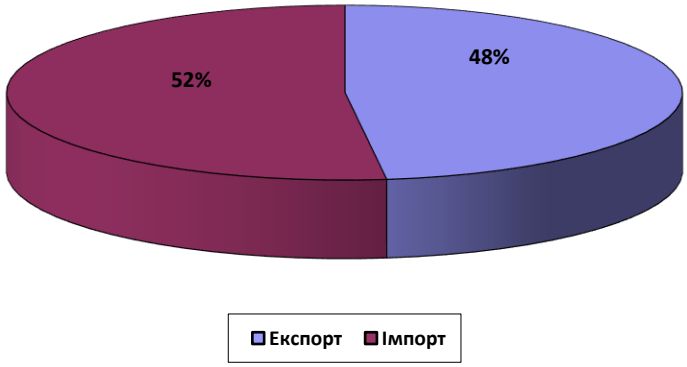

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

Діаграма 2.4. Співвідношення експортних та імпортних операцій в загальному товарообігу Тернопільської митниці за 9 місяців 2025 р.

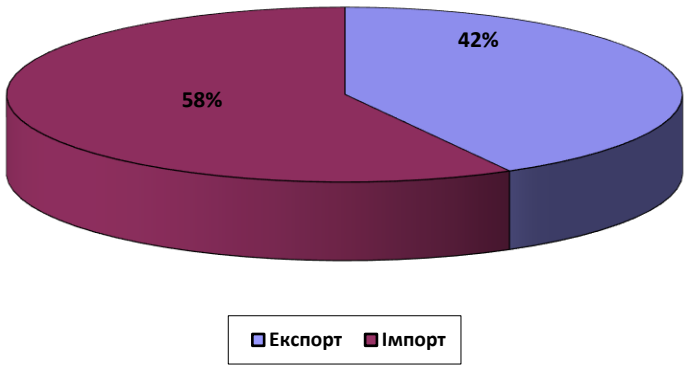

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

Отже, причини описаних тенденцій ми пов'язуємо з такими факторами:

1. Вплив зовнішньополітичних та безпекових факторів.

Зростання імпорту в 2023 – 2025 (9 місяців) рр. може бути зумовлене збільшенням потреб у сировині, енергоносіях, технічних засобах, а також гуманітарними та військовими поставками в умовах війни.

2. Зміна структури споживання та виробництва.

Поступове випередження імпорту над експортом може свідчити про зростання внутрішнього споживання, модернізацію виробництва або зменшення експортного потенціалу окремих галузей регіону.

3. Адаптація до нових логістичних маршрутів.

Переорієнтація зовнішньої торгівлі через західні кордони та митниці, зокрема Тернопільську, призвела до збільшення обсягів товарообігу саме в цьому регіоні.

У 2024 р. зовнішньоекономічні операції в зоні діяльності Тернопільської митниці здійснювались із 84 країнами світу, що свідчить про значну географічну диверсифікацію та збереження інтенсивних торговельних зв'язків навіть в умовах воєнного стану. Найбільше товарів надходило з таких країн: Китай – 23% від загального імпорту; Польща – 20%; Німеччина – 10%; Нідерланди – 6%; Італія – 4,6% (рис. 2.5).

Діаграма 2.5. Частка імпорту за країнами в зоні діяльності Тернопільської митниці у 2024 р.

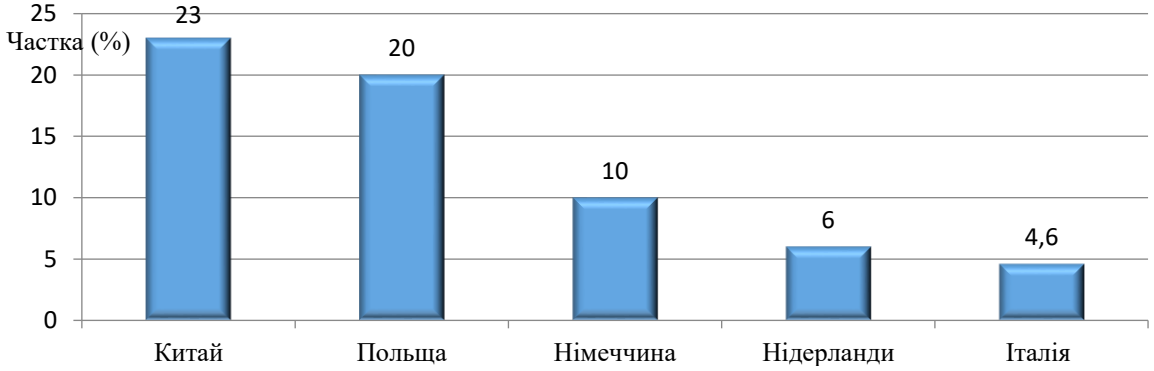

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

Протягом 9 місяців 2025 р. Тернопільською митницею оформлено імпортних товарів на 812 млн дол. США з загальною масою 225 тис. тонн. За цей період оформлено 23550 імпортних декларацій. Географія імпорту охоплює десятки країн, але найбільшу частку, 21%, становить продукція з Польщі, на другій позиції – Китай з 20%, третє місце посіла Німеччина (12%), далі – Італія (5%) та В'єтнам (4%) (рис 2.6).

Діаграма 2.6. Частка імпорту за країнами в зоні діяльності Тернопільської митниці за 9 місяців 2025 р.

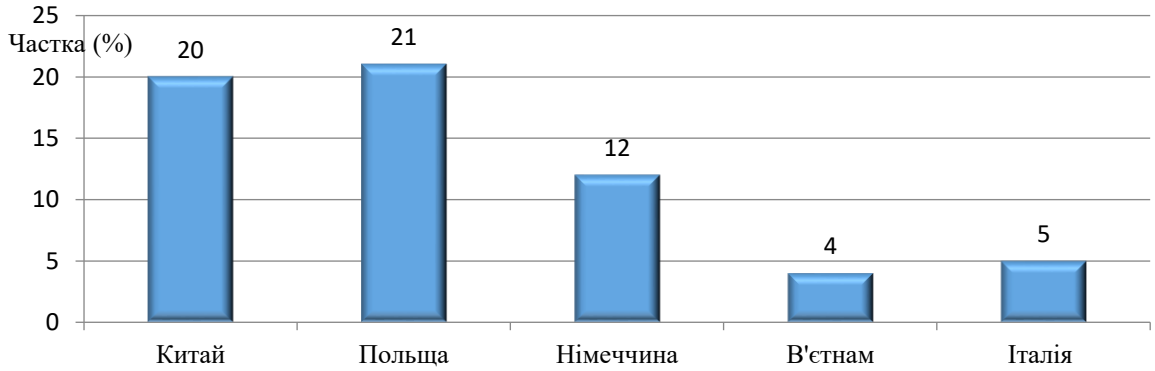

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

З рис. 2.7 видно, що в частині експорту у 2024р. переважала торгівля з ЄС та Китаєм, що відображає як глобальні виробничо-логістичні ланцюги, так і логістичну переорієнтацію на західні кордони. Провідним партнером в частині експорту для суб'єктів господарювання, які обслуговуються Тернопільською митницею виступає Польща, яка є як логістичним вузлом, так і ринком збуту української продукції. Загалом структура експорту також тяжіла до західноєвропейських країн. Поряд з Польщею, яка зайняла 29% загального експорту, ключовими напрямками були: Італія – 6,3%; Німеччина – 5%; Нідерланди – 4%; Бельгія – 3,6%. (рис. 2.7).

Діаграма 2.7. Частка експорту за країнами в зоні діяльності Тернопільської митниці у 2024 р.

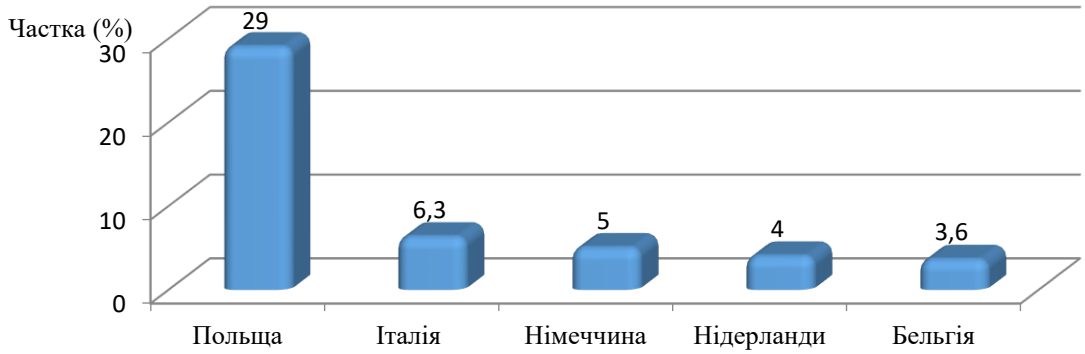

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

За результатами аналізу 9 місяців діяльності Тернопільської митниці у 2025 р. можна стверджувати про суттєві зміни в структурі експорту за країнами. Так, різко зросла частка експорту до Польщі з 29% у 2024 р. до 40%. Також у ТОП-5 країн експортерів увійшли США (5% експорту) та Болгарія (4% експорту) (рис. 2.8).

Діаграма 2.8. Частка експорту за країнами в зоні діяльності Тернопільської митниці за 9 місяців 2025 р.

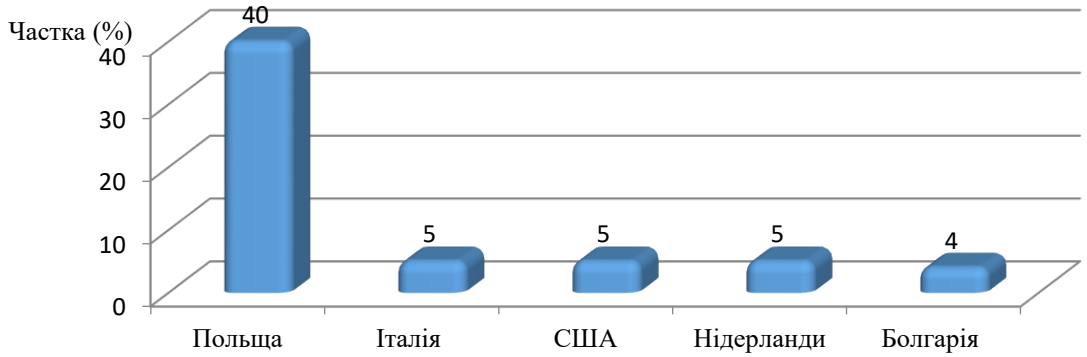

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

У табл. 2.2 представлено ТОПові позиції експортованих та імпортованих товарів, що формували основу товарного обігу в зоні діяльності Тернопільської митниці протягом 9 місяців 2025 р.

Таблиця 2.2. ТОП-4 імпортні та ТОП-2 експортні товари у структурі товарного обігу в зоні діяльності Тернеопільської митниці за 9 місяців 2025 р.

Товар (Імпорт)	Частка імпорту (%)	Товар (Експорт)	Частка експорту (%)
Трактори	8	Соняшникова олія	11
Легкові автомобілі	6	Електричні світильники	11
Механічне обладнання для збирання сільськогосподарських культур	5		
полімери етилену у первинних формах	5		

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

За результатами аналізу можна стверджувати, що імпортні поставки характеризуються переважанням товарів машинобудівного та промислового призначення. Найбільшу частку у структурі імпорту займають трактори (8%) та легкові автомобілі (6%), що свідчить про активний розвиток транспортно-механічного сегменту ринку та потреби аграрного сектору в технічному оновленні. Значну роль також відіграють механічне обладнання для збирання сільськогосподарських культур (5%) та полімери етилену у первинних формах (5%), які забезпечують функціонування виробничих і переробних підприємств області.

У структурі експорту домінують продукція переробної та електротехнічної промисловості – соняшникова олія (11%) та електричні світильники (11%). Ці показники свідчать про переважання агропродовольчого сектору в структурі експорту, що є характерним для України загалом і Тернопільської області – зокрема, з одночасним внеском продукції обробної промисловості (світильники), що вказує на збереження експортного потенціалу виробничих підприємств регіону.

Таким чином, товарообіг Тернопільської митниці має збалансований характер, поєднуючи імпорт техніки та промислових матеріалів із експортом продукції

аграрного та обробного секторів, що відображає структурну взаємодоповнюваність економіки регіону.

Ефективність адміністрування митних платежів в зоні діяльності Тернопільської митниці

В результаті здійснення товарообігу суб'єктами господарювання Тернопільська митниця забезпечує чималі надходження митних платежів. Так, за період з 01.07.2021 р. до 21.12.2021 р. митницею було адміністровано 2922,8 млн грн. Протягом 2022 р. митниця спрямувала до бюджету 4007,8 млн. грн. митних платежів (рис. 2.9).

Діаграма 2.9. Динаміка адміністрування митних платежів Тернопільською митницею Держмитслужби у 2021 (II півріччя) – 2025 (9 місяців) рр., млн. грн.

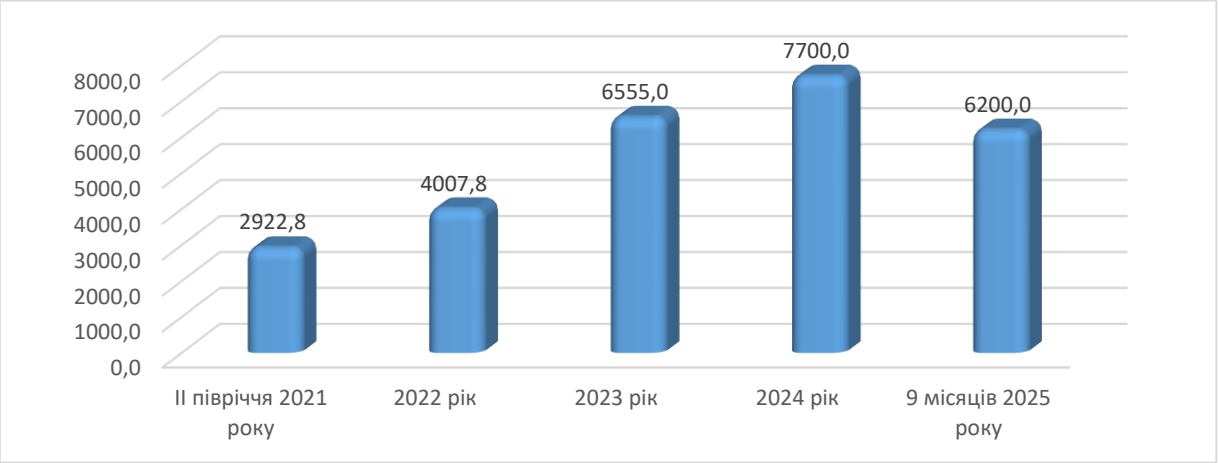

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

Це відбулося на фоні повномасштабної війни з росією, що зумовило зниження експортно-імпортних операцій внаслідок падіння попиту, припинення діяльності окремих суб'єктів господарювання та пільгового оподаткування багатьох товарів. У 2023 р. Тернопільській митниці вдалося акумулювати до бюджету 6555,0 млн. грн. митних платежів, що на 63,5% більше у порівнянні з 2022 р. У 2024 р. аналізований показник продовжив зростаючу тенденцію і збільшився на 17,5% до 7700 млн. грн. Таких показників вдалося досягти завдяки збільшенню суб'єктів господарювання, які розмитнюються в зоні діяльності митниці. За 9 місяців 2025 р. Тернопільська митниця забезпечила 6200 млн. грн. митних платежів, що в середньому на місяць становить 688,9 млн. грн. Натомість середньомісячний показник адміністрування податків Тернопільською митницею у 2024 р. становив 641,7 млн. грн.

Основними платежами, які сприяли надходженням протягом 9 місяців 2025 р., стали податок на додану вартість, акцизний податок та мито. Так, впродовж цього періоду надійшло 5,5 млрд. грн. податку на додану вартість, 503 млн. грн. мита та 153 млн. грн. акцизного податку. Інші надходження склали понад 6 млн грн.

Важливу роль у формуванні надходжень митних платежів до бюджету відіграє класифікаційна робота митних органів. На рис. 2.10 представлено ефект від класифікаційної роботи Тернопільської митниці Держмитслужби у 2021 (II півріччя) – 2025 (9 місяців) рр.

Діаграма 2.10. Ефект від класифікаційної роботи Тернопільської митниці Держмитслужби у 2021 (II півріччя) – 2025 (9 місяців) рр., тис. грн.

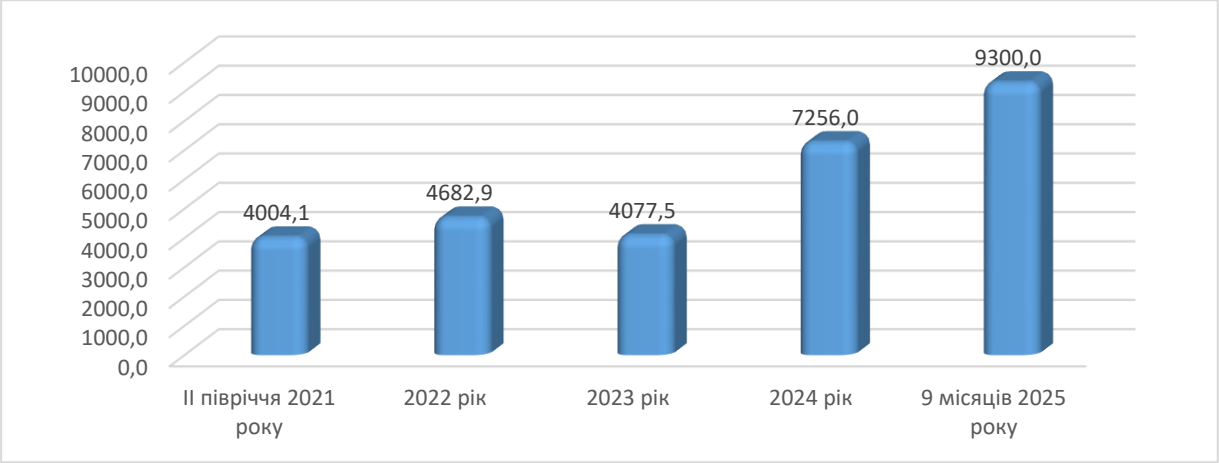

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

З наведеного рисунка можна прослідкувати зниження фінансового результату від класифікаційної роботи Тернопільської митниці у 2022 та 2023 рр. Так, у 2022 р. ефект становив 4682,89 тис. грн., натомість лише у II півріччі 2021 р. завдяки класифікаційній роботі Тернопільська митниця додала 4004,1 тис. грн., а за цілий 2023 р. – 4077,48 тис. грн. Натомість у 2024 та 2025 (9 місяців) рр. спостерігається різке зростання аналізованого показника до 7256,0 та 9300,0 тис. грн. відповідно, що свідчить про істотне підвищення ефективності митного контролю, яке може бути пов'язане з:

- впровадженням цифрових інструментів аналізу ризиків;
- посиленням професійної підготовки митників;
- зміною товарної структури імпорту, де зросла кількість чутливих до кодування позицій.

Подібна ситуація спостерігається у сфері контролю за правильністю визначення країни походження (рис. 2.11).

Діаграма 2.11. Ефект від контролю Тернопільською митницею Держмитслужби за правильністю визначення країни походження товарів у 2021 (II півріччя) – 2025 (9 місяців) рр., тис. грн.

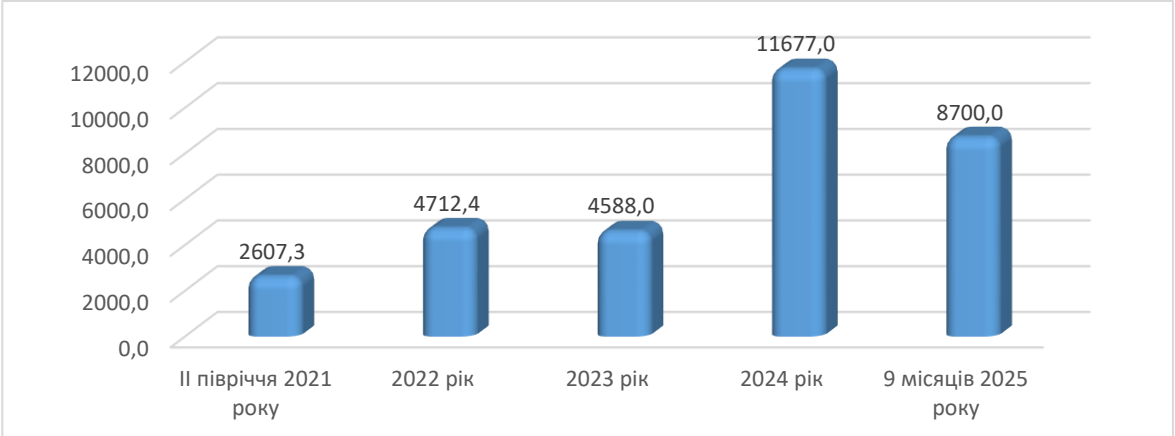

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

Зокрема у 2023 р. ефект від контролю Тернопільською митницею Держмитслужби за правильністю визначення країни походження товарів становив 4588 тис. грн., що на 124,4 тис. грн. менше ніж у 2022 р. Однак, у 2024 р. досліджуваний показник становив 11677,0 тис. грн., що більш ніж у 2,5 рази перевищує минулорічний. За 9 місяців 2025 р. ефект від контролю за правильністю визначення країни походження товарів досяг 8700 тис. грн., а в середньому за місяць – 966,7 тис. грн., що лише на 6,4 тис. грн. менше середньомісячного значення досліджуваного показника за 2024 р.

Дослідження ефективності протидії митним деліктам на прикладі Тернопільської митниці

Важливою ділянкою роботи Тернопільської митниці є боротьба з порушеннями митних правил. Аналіз показників цього напрямку роботи засвідчив зростання кількості справ про порушення митних правил у 2021 – 2025 (9 місяців) рр. Зокрема у 2021 р. було відкрито 43 справи, у 2024 р. – 75, а за 9 місяців 2025 р. – 61 справу (рис. 2.12).

Діаграма 2.12. Результати діяльності Тернопільської митниці з виявлення порушень митних правил у 2021 – 2025 (9 місяців) рр.

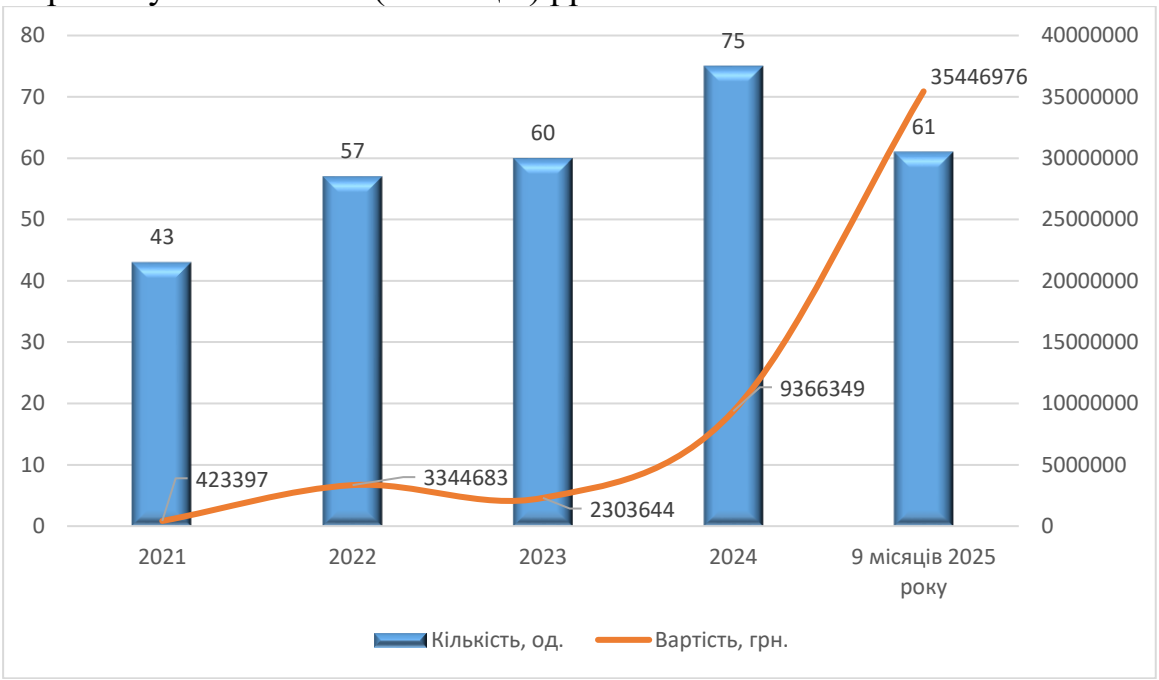

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

Натомість вартісний показник порушення митних правил не має стабільної тенденції. Якщо у 2022 р. він зріс до 3 344 683 грн, то у 2023 р. знизився до 2 303 644 грн, що свідчить про виявлення порушень у справах з нижчою вартістю. Ситуація кардинально змінилася у 2024 р., адже вартісний показник виявлення порушень митних правил зріс до 9 366 349 грн. Продовження кардинально зростаючої тенденції спостерігається й у 2025 р., коли уже за 9 місяців досліджуваний показник сягнув 35 446 976 грн.

На рис. 2.13 наведено середню вартість однієї справи про порушення митних

правил у 2021 – 2025 (9 місяців) роках.

Діаграма 2.13. Середня вартість однієї справи про порушення митних правил, виявлених Тернопільською митницею у 2021 – 2025 (9 місяців), грн.

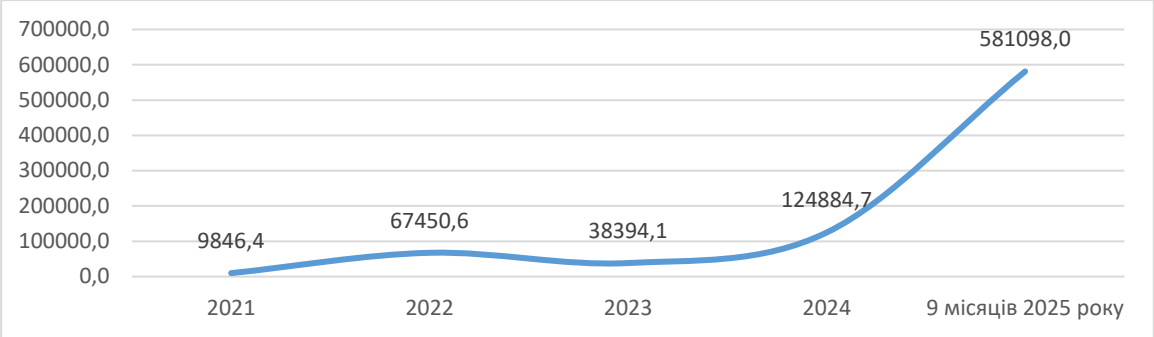

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

З рис. видно, що у 2021 р. вартість однієї справи була найнижчою і становила 9,8 тис. грн. У 2022 р. вона зросла більш ніж у 6 разів до рівня 67,5 тис. грн., що свідчить про виявлення більш масштабних порушень. 2023 р. відзначився зниженням аналізованого показника до 38,4 тис. грн. У 2024 р. вартість справи зросла до 124,9 тис. грн., а за результатами 9 місяців 2025 р. до рекордних 581,1 тис. грн., що свідчить про посилення фіскального ефекту від кожного зафіксованого правопорушення.

Стан справ з виявлення порушень митних правил в розрізі статей Митного кодексу України наведено у табл. 2.3

Таблиця 2.3. Стан справ з виявлення Тернопільською митницею порушень митних правил в розрізі статей Митного кодексу України[1] у 2021 – 2025 (9 місяців) рр.

Стаття МКУ	2021			2022			2023			2024			2025 (9 місяців)		
	Частина	Кількість	Вартість, грн	Частина	Кількість	Вартість, грн	Частина	Кількість	Вартість, грн	Частина	Кількість	Вартість, грн	Частина	Кількість	Вартість, грн
468											1				
469	4	20		4	1		1, 3	3		1, 2	4		1, 2	3	
470	1, 2	7		1, 2	16		2, 3, 4	20		1, 2, 4	9		2, 3, 6	4	38540
472		1	46784		8	2722431		9	288963		10	6072664		5	328272
475											3				

[1] 469 «Неправомірні операції з товарами, митне оформлення яких не закінчено, або з товарами, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, або з транспортними засобами особистого користування, тимчасово ввезеними на митну територію України чи поміщеними у митний режим транзиту».
470 «Перевищення строку транзитних перевезень (доставки) товарів, у тому числі транспортних засобів особистого користування, транспортних засобів комерційного призначення та документів до митного органу призначення в Україні, видача їх без дозволу митного органу або втрата».
472 «Недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення».
475 «Неподання митному органу звітності щодо товарів, які перебувають під митним контролем».
481 «Перевищення строку тимчасового ввезення товарів, у тому числі транспортних засобів особистого користування, транспортних засобів комерційного призначення або строку тимчасового вивезення товарів чи втрата транспортних засобів».
483 «Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю».
484 «Зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю».
485 «Дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів».

481	5, 6	3		6	6		6	7		6	1		2, 6	5	29081
483	1	1	70191	1	5	622252	1	6	2014681	1	18	3293685	1	32	35051083
484		3	306422												
485		8			21			15			29			12	
Всього		43	423397		57	3344683		60	2303644		75	9366349		61	35446976

Джерело: розроблено на основі даних, наданих Тернопільською митницею.

Структурний розподіл справ за статтями МКУ показує наступні тенденції:

1. Ст. 472 МКУ (Недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення) є домінуючою за вартістю у 2022 (2,7 млн. грн.) і особливо в 2024 р. (6,1 млн. грн., 65% від загального обсягу). Це свідчить про масове ухилення від декларування або маніпуляції з митною інформацією.
2. Ст. 483 МКУ (Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю) займає перше місце за фінансовим навантаженням – у 2021 (70,2 тис. грн.), 2023 (2,0 млн. грн.) і у 2025 (9 місяців) рр. (35,1 млн. грн.). Зростання кількості справ за цією статтею (від 1 у 2021 р. до 32 у 2025 (9 місяців) р.) вказує на актуалізацію проблеми порушень режимів переміщення.
3. Ст. 484 МКУ (Зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю) відзначена лише у 2021 р., але із значною вартістю (306 тис. грн.), що може свідчити про поодинокі, але суттєві інциденти.
4. Ст. 469, 470, 481, 485 МКУ мають стабільну, але другорядну присутність, що свідчить про менш системні, але регулярні порушення, зокрема щодо надання відомостей, обов’язків осіб тощо.

III. МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЬВІСЬКОЇ МИТНИЦІ ДЕРЖМИТСЛУЖБИ

Ефективна діяльність митних органів є ключовою умовою забезпечення економічної безпеки держави, підтримання належного рівня зовнішньоторговельного контролю та формування значної частини доходів бюджету. Львівська митниця Державної митної служби України відіграє важливу роль у митній системі держави, оскільки її діяльність охоплює один із найбільш активних та стратегічно важливих регіонів, через який проходить значний обсяг міжнародних товаропотоків. Саме Львівська митниця забезпечує контроль за переміщенням товарів через кордон, справлянням митних платежів, дотриманням норм митного законодавства та сприянням легальній зовнішньоекономічній діяльності.

У сучасних умовах, зумовлених воєнним станом, зростанням зовнішньоторговельних ризиків, посиленням санкційного контролю та розширенням міжнародного співробітництва, особливо важливим є системний моніторинг діяльності митних органів. Це дозволяє оцінити рівень їхньої ефективності, здатність адаптуватися до нових викликів, ступінь цифровізації процедур та взаємодії з бізнесом, а також виявити ключові проблеми й напрями підвищення результативності роботи.

У межах цього розділу проводиться комплексний моніторинг діяльності Львівської митниці Держмитслужби із врахуванням її функціонального навантаження, динаміки митних платежів, організаційно-інституційних змін, а також впливу зовнішніх чинників на операційну ефективність. Такий аналіз є необхідним для формування об’єктивного уявлення про стан митного адміністрування в регіоні та визначення перспектив його подальшого вдосконалення.

Упродовж першого півріччя 2025 р. пункти пропуску Львівської митниці забезпечили інтенсивне переміщення через державний кордон України майже 1,6 млн одиниць транспортних засобів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1. Динаміка пропуску вантажів, транспортних засобів та залізничних вагонів через пункти пропуску Львівської митниці у І півріччі 2024 - 2025 рр.

Пропущено:	01-06 міс 2024	01-06 міс 2025	Зміна (%)	Щодобово у І півр. 2025р.
Вантажів (тис.т)	6426,56	6404,62	-0,3%	35,38
Автотранспорту:	1384820	1455779	5,1%	8 043
легкові т/з	1 046534	1091924	4,3%	6 033
вантажні т/з	276737	302635	9,4%	1 672
автобуси	61549	61071	-0,8%	337
Залізничних вагонів:	108439	98042	-9,6%	542
вантажних	89043	79343	-10,9%	438
пасажирських	19396	18699	-3,6%	103
Літаків	28	107	282,1%	1
Всього пропущено т/з	1496630	1553928	3,8%	8 585

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

Серед них – понад 1 млн легкових автомобілів, майже 303 тис. вантажних транспортних засобів, близько 61 тис. автобусів, а також понад 79 тис. вантажних і майже 19 тис. пасажирських залізничних вагонів. Крім того, у зоні діяльності митниці було оформлено та пропущено понад 6,4 млн тонн вантажів, що підтверджує значну роль регіону у забезпеченні зовнішньоекономічних потоків держави.

Порівняно з аналогічним періодом 2024 р., у І півріччі 2025 р. спостерігається зменшення загальної кількості пропущених вагонів на 10%, у тому числі вантажних – на 11%. Водночас зафіксовано зростання інтенсивності автомобільного руху через кордон: кількість пропущених транспортних засобів збільшилася, а найбільший приріст продемонстрували саме вантажні автомобілі – на 9%, що свідчить про переорієнтацію логістичних потоків та відновлення транспортної активності.

Особливої ваги в умовах воєнного стану набуває оперативний та прозорий пропуск на митну територію України товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, а також їх належне митне оформлення на підставі відповідних декларацій. Порівняльний аналіз показників І півріччя 2025 р. та аналогічного періоду минулого року свідчить про суттєві зміни у структурі гуманітарних поставок.

Так, загальна вага ввезених товарів гуманітарного призначення (без урахування транспортних засобів) цьогоріч становила близько 36,1 тис. тонн (див. табл. 3.1), що на 32% менше, ніж торік. Водночас спостерігається зростання обсягів ввезення транспортних засобів, оформлених як гуманітарна допомога: у І півріччі 2025 року було пропущено 33,4 тис. автомобілів, що на 9% більше, ніж у відповідному періоді 2024 року (30,7 тис. одиниць). Це свідчить про перерозподіл гуманітарних потоків у бік засобів мобільності, необхідних як військовим підрозділам, так і цивільним організаціям.

У зоні діяльності Львівської митниці протягом І півріччя 2025 р. оформлено 290786 митних декларацій, що підтверджує стабільно високий рівень зовнішньоторговельної активності. У структурі оформлених документів домінують декларації типу «ІМ» (імпортні), частка яких становить 66%, причому 63% припадає на декларації типу «ІМ40». Декларації типу «ЕК» (експортні) займають 20% загального обсягу оформлень. Такий розподіл корелює з тенденціями активного імпорту товарів критичного значення та гуманітарного призначення, які домінують у загальному товарообігу регіону.

У першому півріччі 2025 р. зовнішньоекономічну діяльність у зоні діяльності митниці здійснювали 11 041 суб’єкт господарювання, що на 16% більше, ніж торік. Із цієї кількості понад 4 718 підприємств представники Львівської області, що підкреслює активність регіонального бізнесу у міжнародних економічних операціях. Загальний обсяг митного оформлення у вартісному вимірі досяг 8,8 млрд дол. США, продемонструвавши зростання на 13% порівняно з І півріччям 2024 р.

У структурі товарообігу переважають імпортні операції, частка яких у статистичному вимірі становить 84%. Обсяг імпорту зріс до 7,4 млрд дол. США (+14%), що свідчить про високий попит на іноземні товари, у тому числі виробничого та критичного призначення. Експортні операції склали 1,4 млрд дол. США (+10%), тобто 16% загального товарообміну, що демонструє поступове відновлення експортного потенціалу підприємств регіону.

Загалом наведені показники відображають не лише масштабність роботи Львівської митниці, а й її критичну роль у забезпеченні економічної стійкості, логістичної безперервності та гуманітарної підтримки країни під час війни.

Таблиця 3.2. Товарна номенклатура імпорту України, що контролюються Львівською митницею у І півріччі 2025 р.

Товарна позиція	Назва імпортованого товару	% від заг. обсягу імпорту у І півр. 2025 р.	Вартість (млн дол.США)		
			01-06 міс 2025 р.	01-06 міс 2024 р.	Зміна (%)
9306	Боєприпаси для військових цілей	11,9%	883,0	1 014,7	-13,0%
8703	Автомобілі легкові	9,8%	720,8	560,3	28,6%
8806	Безпілотні літальні апарати	4,2%	312,5	223,5	39,8%
8502	Електрогенератори	3,2%	237,1	27,4	764,8%
8517	Телефонні апарати, інша апаратура	1,9%	139,1	113,7	22,3%
2309	Продукти, що викор. для годівлі тварин	1,8%	130,7	132,8	-1,6%
8507	Акумулятори	1,5%	107,3	51,4	108,7%
9301	Зброя бойова	1,4%	104,3	164,2	-36,5%
8504	Трансформатори	1,4%	103,0	38,4	168,0%
8541	Напівпровідникові прилади	1,3%	97,8	106,7	-8,3%

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

У структурі імпорту України за І півріччя 2025 р. домінують товари військового та критичного призначення, що відображає пріоритети держави в умовах триваючої війни. Лідером імпорту залишаються боєприпаси для військових цілей (11,9% від загального обсягу), хоча їх вартість порівняно з 2024 р. зменшилася на 13%, що може свідчити про зміну структури закупівель або перехід на інші типи військової продукції.

Суттєве зростання демонструють категорії, пов’язані з мобільністю та енергетичною безпекою. Імпорт легкових автомобілів зріс на 28,6%, а акумуляторів на 108,7%. Особливо високий приріст (764,8%) зафіксовано щодо електрогенераторів, що пов’язано з постійними загрозами енергетичній інфраструктурі та необхідністю створення резервних джерел живлення.

Одним із найбільш динамічних напрямів стає імпорт технологічного обладнання: безпілотників (зростання на 39,8%) та трансформаторів (168%). Це свідчить про активний розвиток оборонних технологій та відновлення енергетичних мереж.

Водночас спостерігається зниження імпорту окремих товарів військового призначення, зокрема бойової зброї (-36,5%), що може бути результатом зміни каналів постачання або переходу на інші формати міжнародної допомоги. Незначне скорочення (-1,6%) також зафіксовано у категорії кормових продуктів, що утримує стабільну частку на ринку.

Загалом імпорт у 2025 р. характеризується переорієнтацією на товари, які

забезпечують обороноздатність, енергетичну стійкість та технологічний розвиток країни, водночас посилюється тренд на інтенсифікацію критичної інфраструктури та високотехнологічного забезпечення.

Загальна структура імпорту у І півріччі 2025 р. демонструє чітку орієнтацію на військові, енергетичні та високотехнологічні товари, що відповідає актуальним потребам держави. Водночас важливо проаналізувати географію цих поставок, адже країни-партнери формують ключові логістичні та економічні зв'язки для регіону.

Імпорт товарів у зону діяльності Львівської митниці здійснювався, в основному, з таких країн (країна відправлення і країна походження товару) (табл. 3.3):

Таблиця 3.3. Географічна структура імпорту у зону діяльності Львівської митниці у І півріччі 2025 року (за країною відправлення та країною походження товарів)

Географічний розподіл імпорту у І півріччі 2025 року *(за країною відправлення)*	% від заг. обсягу імпорту	Географічний розподіл імпорту у І півріччі 2025 року (за країною походження товарів)	% від заг. обсягу імпорту
Польща	39,3%	Китай	22,7%
Німеччина	8,8%	Польща	13,8%
США	7,8%	Німеччина	9,5%
Китай	6,8%	США	6,9%
Чехія	5,8%	Туреччина	5,8%
Нідерланди	3,9%	Чехія	5,1%
Австрія	2,8%	Італія	3,3%
Італія	2,6%	Болгарія	3,2%
Румунія	1,8%	Франція	2,0%

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

У І півріччі 2025 р. імпорт у зону діяльності Львівської митниці характеризується значною концентрацією поставок з окремих країн (див. табл. 3.3). За країною відправлення домінує Польща (39,3%), що зумовлено її роллю як основного логістичного хабу для України. Німеччина (8,8%), США (7,8%) і Китай (6,8%) також посідають важливе місце в структурі постачань, що свідчить про диверсифікацію торговельних маршрутів. Частка «інших країн» складає 18,6%, що відображає широку географію менших за обсягами поставок. За країною походження товарів перше місце посідає Китай (22,7%), що традиційно залишається ключовим виробником промислової та технологічної продукції. Польща (13,8%) і Німеччина (9,5%) забезпечують значний обсяг товарів європейського виробництва. Суттєвими залишаються постачання зі США (6,9%), Туреччини (5,8%) і Чехії (3,6%). Частка товарів з інших країн становить 25,7%, що підкреслює багатовекторність зовнішньоекономічних зв'язків. Загалом, структура імпорту демонструє поєднання європейського логістичного домінування з глобальним походженням товарів, що відповідає сучасним умовам міжнародної торгівлі та потребам українського ринку під час війни.

Діаграма 3.1. Головні учасники імпортних операцій за вартісними показниками у зоні діяльності Львівської митниці за І півріччі 2025 р.

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

Рис. 3.1 демонструє, що найбільшим учасником імпортних операцій у І півріччі 2025 р. за вартісними показниками стала Адміністрація ДПСУ, частка якої перевищує 8% загального обсягу імпорту. Значні обсяги ввезення також забезпечили оборонні та інфраструктурні підприємства, зокрема ДП МОУ «Агенція оборонних закупівель» і ТОВ «Українська бронетехніка». Частки інших компаній є суттєво нижчими (близько 1%), що свідчить про високий рівень концентрації імпортних потоків серед ключових державних та стратегічних суб’єктів.

Проведений аналіз структури імпортних потоків та ключових учасників імпортних операцій у зоні діяльності Львівської митниці дозволяє окреслити основні тенденції зовнішньої торгівлі регіону з боку ввезення товарів. Для комплексної оцінки митної активності важливо розглянути і протилежний напрям руху товарів – експорт (табл. 3.4).

Таблиця 3.4. Динаміка переміщення вантажів, транспортних засобів та залізничних вагонів через пункти пропуску Львівської митниці у І півріччі 2024 - 2025 рр.

Товарна позиція	Назва експортованого товару	% від заг. обсягу експорту у І півр. 2025 р.	Вартість (млн дол.США)		
			01-06 міс. 2025р.	01-06 міс. 2024р.	Зміна (%)
8544	Кабельні мережі	11,6%	159518,5	160244,1	-0,5%
1512	Олія соняшникова	9,7%	133405,2	115070,2	15,9%
9401	Меблі для сидіння	7,6%	104545,4	108824,0	-3,9%
9403	Інші меблі та їх частини	5,7%	78674,5	68 787,6	14,4%
0207	М’ясо та субпродукти свійської птиці	4,2%	58196,3	42372,9	37,3%
2207	Спирт етиловий	3,6%	49318,9	21913,4	125,1%
4408	Листи для облицювання	2,4%	33282,2	25624,2	29,9%
1201	Соєві боби	2,4%	33152,5	11488,0	188,6%

0811	Плоди та горіхи	1,8%	24595,9	23256,2	5,8%
1905	Борошняні кондвироби	1,8%	24309,6	14932,8	62,8%

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

Структура експорту України у І півріччі 2025 р. характеризується поєднанням продукції переробної промисловості та аграрного сектору. Лідером експорту залишаються кабельні мережі (11,6%), проте їх обсяги дещо зменшилися (-0,5%), що свідчить про стабільність, але відсутність зростання у галузі. Водночас суттєво збільшились поставки олії соняшникової (+15,9%), меблів та їх частин (+14,4%), а також м'яса птиці (+37,3%), що підтверджує зміцнення позицій українського АПК і деревообробного сектору. Найбільше зростання демонструють етиловий спирт (+125,1%) та соєві боби (+188,6%), що свідчить про активне розширення нішевого експорту та можливу переорієнтацію виробництва на зовнішні ринки. Збільшення експорту борошняних кондитерських виробів (+62,8%) також підкреслює підвищений попит на продукти харчової промисловості. Загалом експорт у 2025 р. демонструє позитивну динаміку, зростання диверсифікації товарної структури та посилення конкурентоспроможності українських виробників.

Проведений аналіз товарної структури експорту у І півріччі 2025 року дає змогу окреслити ключові тенденції зовнішньої торгівлі України за основними видами продукції. Наступним кроком є визначення географічної спрямованості цих поставок, адже вибір ринків збуту суттєво впливає на обсяги експорту та його динаміку.

Експорт товарів здійснювався у такі країни (країна призначення) (рис. 3.2):

Діаграма 3.2. Географічний розподіл експорту товарів за країнами призначення у зоні діяльності Львівської митниці за І півріччя 2025 р. (%)

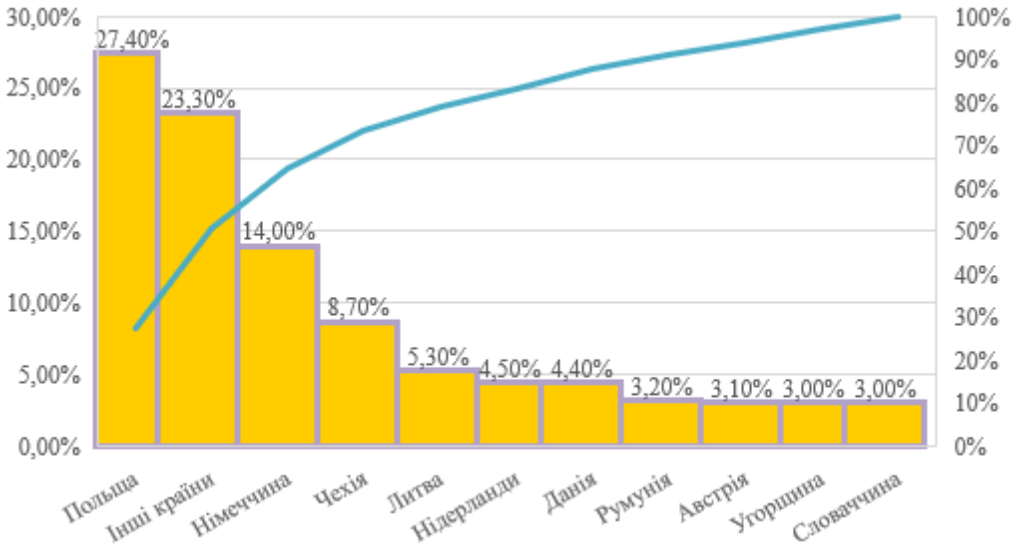

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

Рисунок демонструє, що основним напрямом експорту у І півріччі 2025 р. залишається Польща, яка акумулює 27,4% загального обсягу поставок. Значною є також частка експорту до країн ЄС загалом (категорія «Інші країни» 23,3%), що

свідчить про стабільну інтеграцію України у європейські ринки.

Суттєвими торговельними партнерами виступають Німеччина (14%), Чехія (8,7%) та Литва (5,3%), що відображає зростання попиту на українську продукцію у Центральній Європі.

Географічна структура поставок демонструє широку диверсифікацію ринків збуту та посилення присутності української продукції на європейських ринках. Водночас для повного розуміння експортної активності важливо визначити суб'єктів, які формують основний вартісний обсяг експорту.

Основні експортери (за вартісним обсягом експортованих товарів) у І півріччі 2025 року (рис. 3.3):

Діаграма 3.3. Провідні експортери за часткою у загальному обсязі експорту у зоні діяльності Львівської митниці за І півріччя 2025 р.

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

На діаграмі (рис. 3.3) відображено, що експортну мапу України у І півріччі 2025 р. формують насамперед підприємства аграрної та харчової галузей. Абсолютним лідером є ПП «Оліяр», яке забезпечує майже 10% усього експорту це справжній маркер того, як українська олійна промисловість утримує сильні позиції на світових ринках попри війну та логістичні виклики. До групи ключових експортерів також увійшли «Бадер Україна» та «Леоні Ваєрінг Системс», що підтверджує: український виробничий сектор, зокрема автомобільні комплектуючі, продовжує працювати на повну й забезпечує стабільний валютний потік у країну. Інші компанії, зокрема виробники меблів, птахофабрики формують важливий «середній прошарок» експортерів, завдяки якому український експорт виглядає не вузьким, а справді диверсифікованим. Цей розподіл свідчить про стійкість реального сектору та його

здатність адаптуватися до сучасних викликів.

Комплексний огляд зовнішньоекономічної діяльності, зокрема динаміки імпортних та експортних операцій, дозволяє оцінити загальні тенденції торговельного руху товарів через митний кордон. Водночас активізація зовнішньоекономічної діяльності неминуче супроводжується зростанням ризиків порушення митних правил та появою нових схем незаконного переміщення товарів.

Ефективна протидія контрабанді та порушенням митних правил є ключовою складовою забезпечення економічної безпеки держави, особливо в умовах воєнного стану та підвищеного навантаження на митну систему. Контрабанда та схеми ухилення від митного контролю призводять до значних бюджетних втрат, спотворюють конкурентне середовище та створюють ризики для національної безпеки. Тому оцінка сучасного стану боротьби з такими правопорушеннями набуває особливої актуальності. Тому важливим є аналіз стану протидії контрабанді та митним правопорушенням, які безпосередньо впливають на наповнення бюджету, економічну безпеку та ефективність роботи митних органів.

Загальнодержавні тенденції протидії контрабанді формують загальну рамку для оцінки ефективності митного контролю, однак ключове значення має аналіз ситуації безпосередньо в регіонах. Львівська митниця, як одна з найбільш завантажених та стратегічно важливих ланок митної системи, відіграє провідну роль у забезпеченні законності переміщення товарів через західний кордон.

Тому подальший аналіз зосереджено на стані боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил саме у зоні діяльності Львівської митниці, що дозволяє оцінити реальні масштаби правопорушень та ефективність вжитих заходів.

Упродовж 2025 р. підрозділи Львівської митниці демонстрували активізацію роботи у сфері протидії незаконному переміщенню товарів. За цей період було порушено 989 справ про порушення митних правил, а загальна вартість предметів правопорушень сягнула 212,6 млн грн, що свідчить про істотне зростання масштабів виявлених порушень. Із цієї кількості 608 справ стосувалися правопорушень із фактичним вилученням товарів на суму 60,3 млн грн, що підкреслює дієвість контрольних заходів.

У порівнянні з аналогічним періодом минулого року спостерігається відчутна динаміка зростання: кількість справ збільшилася на 21%, а вартість предметів правопорушень на 71%. Для порівняння, за І півріччя 2024 р. було відкрито 821 справу про порушення митних правил (ПМП) загальною вартістю 124,7 млн грн. Така тенденція може свідчити як про посилення роботи митниці та підвищення ефективності контролю, так і про зростання спроб ухилення від митного оформлення в умовах воєнного часу та змін логістичних потоків (рис. 3.4).

Діаграма 3.4. Стан боротьби з контрабандою та порушення митних правил у зоні діяльності Львівської митниці за І півріччя 2025 р.

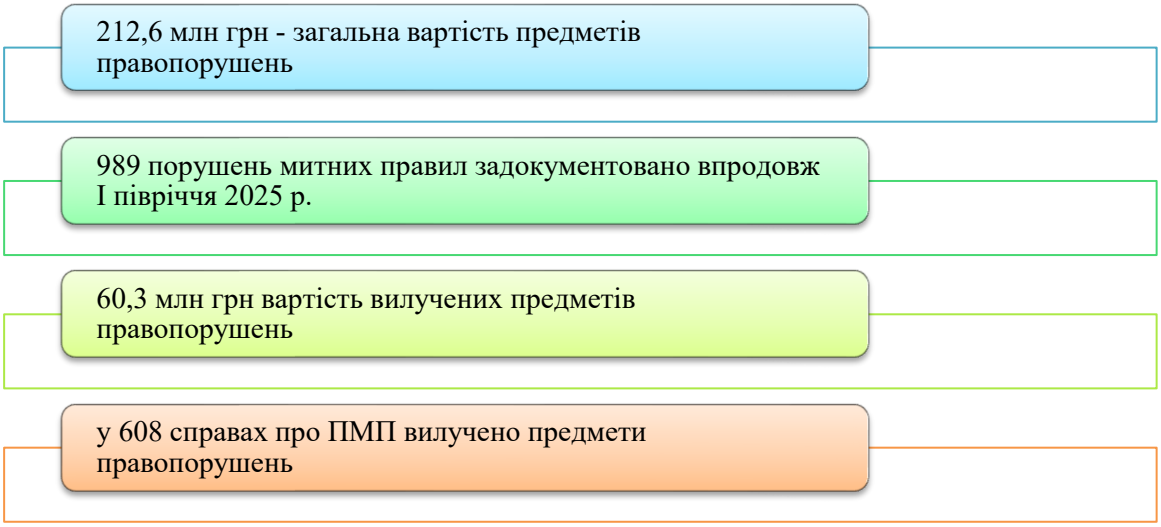

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

У розрізі статей Митного кодексу України найбільша частка протоколів про порушення митних правил припадає на правопорушення, визначені статтею 471 Митного кодексу України (МКУ), що становить 39% від їх загальної кількості. За результатами розгляду цих справ митницею винесено 80 постанов, відповідно до яких накладено штрафи на 6,2 млн грн, з яких 2,1 млн грн уже надійшли до Державного бюджету. Крім того, у 218 справах було укладено мирові угоди, що забезпечило додаткові надходження до бюджету в розмірі понад 16,6 млн грн.

Якщо розглядати структуру правопорушень за їх вартістю, то найбільшу частку становлять справи, передбачені статтею 483 МКУ 75% від загальної вартості предметів порушень. У 51 справі про ПМП було фактично вилучено предмети правопорушень на суму 37,9 млн грн, що підкреслює значну економічну вагу цього виду правопорушень (рис. 3.5).

Діаграма 3.5. Кількість справ з ПМП у розрізі статей МКУ у зоні діяльності Львівської митниці у І півріччі 2024-2025 р.

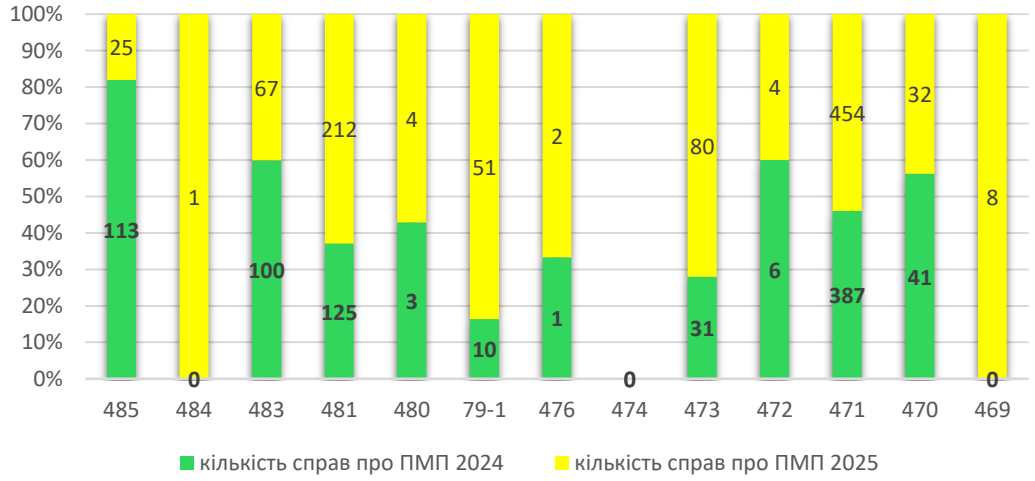

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

Рис. 3.5 демонструє суттєві відмінності в кількості справ про порушення митних правил у розрізі статей МКУ між 2024 і 2025 рр., що дозволяє оцінити зміни у характері правопорушень та ефективності контролю. Найбільш помітне зростання припадає на статтю 471, де у 2025 р. кількість справ різко зросла до 387, тоді як у 2024 р. за цією статтею було складено лише 41 протокол. Значне збільшення також спостерігається за статтею 483, яка традиційно охоплює найсерйозніші порушення: у 2025 р. 212 справ, проти 100 у 2024-му році.

У низці інших статей 472, 474, 476, 479-1 динаміка демонструє помірне зростання або збереження показників на рівні попереднього року, а за деякими статтями, зокрема 485 та 469, порушень у 2025 р. взагалі не зафіксовано.

Загалом рисунок свідчить про істотне посилення роботи митниці щодо виявлення правопорушень, особливо за статтями, що стосуються недекларування, приховування товарів та подання неправдивих відомостей. Це може бути наслідком як активізації протиправної діяльності в умовах воєнного часу, так і підвищення якості та інтенсивності митного контролю.

Після розгляду динаміки кількості справ про порушення митних правил важливо проаналізувати не лише частоту таких правопорушень, а й їхню економічну вагу. Адже саме вартість предметів порушень найбільш повно відображає масштаби протиправної діяльності та її вплив на державний бюджет. Наступний рисунок демонструє, як змінювалися обсяги вилучених товарів у грошовому вимірі за основними статтями МКУ (рис. 3.6).

Діаграма 3.6. Вартість предметів правопорушень відповідно о статей МКУ у І півріччі 2024-2025 рр. у зоні діяльності Львівської митниці, тис. грн

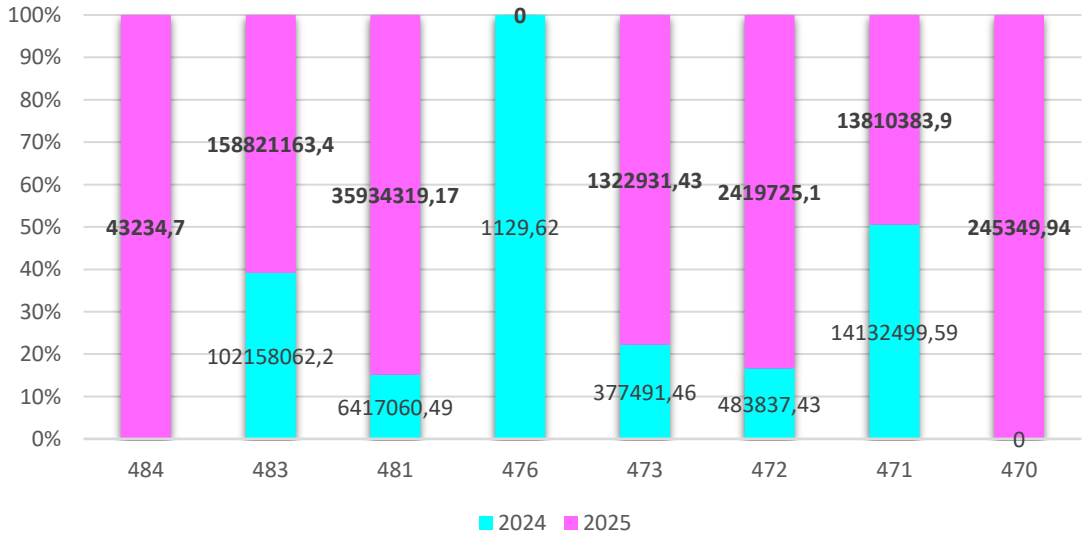

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

Рисунок виразно показує, що у 2025 р. економічний вимір митних правопорушень зріс до безпрецедентних масштабів. Найбільш вражає стрибок за статтею 483 понад 359 млн грн. Це не просто цифра, а дзеркало реальності: спроби переміщення товарів із приховуванням від митного контролю стають дедалі витонченішими й масштабнішими.

Водночас за статтею 484 у 2025 р. зафіксовано понад 158 млн грн, що у кілька разів перевищує показники попереднього року. Це яскравий сигнал: контрабандні схеми продовжують адаптуватися, і митникам доводиться працювати у режимі постійного підсилення контролю.

Цікаво, що за деякими статтями, як-от 470, у 2025 р. вартість предметів правопорушень дорівнює нулю. Це свідчить або про ефективне превентивне реагування, або про зміну напрямів і методів незаконних операцій.

Загалом графік переконливо доводить: боротьба з контрабандою стає дедалі складнішою, а економічні втрати від митних правопорушень відчутнішими. І саме тому системне посилення аналітичної та оперативної роботи митних органів набуває особливого значення в умовах воєнного часу.

Аналіз вартості предметів правопорушень дає змогу оцінити масштаб економічних збитків, яких зазнає держава внаслідок незаконних дій у митній сфері. Проте не менш важливо зрозуміти, які саме товари найчастіше стають об'єктом порушень, адже це дозволяє ідентифікувати ризикові групи продукції та вчасно коригувати заходи митного контролю.

Саме тому наступним кроком є розгляд структури предметів правопорушень. Отож, структура вилучених у справах про ПМП товарів розподіляється таким чином (рис. 3.7):

Діаграма 3.7. Структура предметів правопорушень у справах про порушення митних правил, вилучених працівниками Львівської митниці у І півріччі 2025 р.

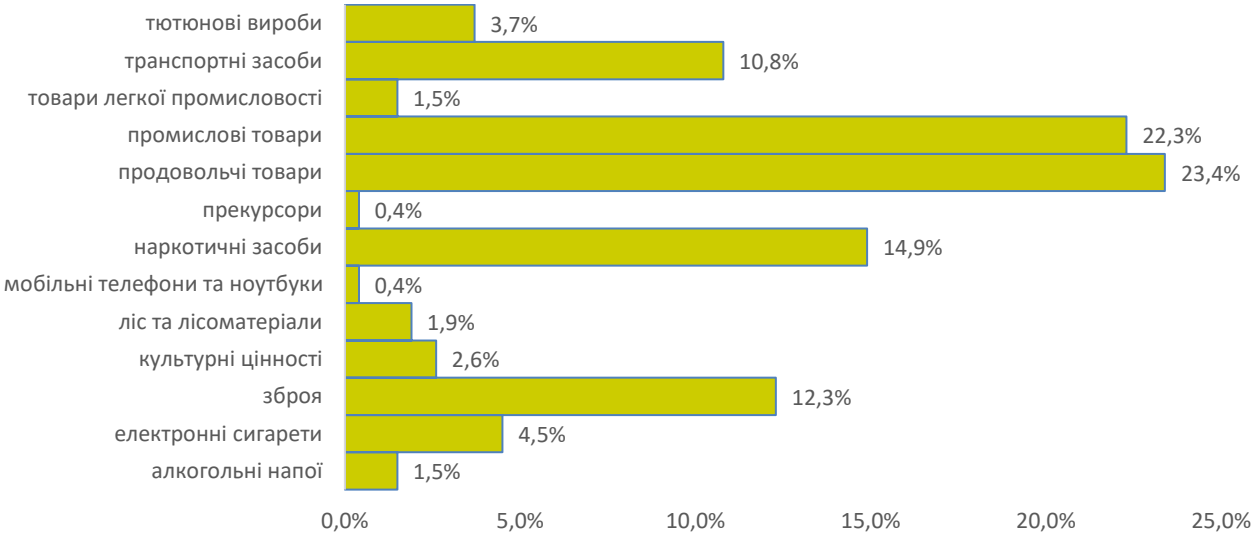

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

Рис. 3.7 демонструє структуру предметів правопорушень, вилучених у справах про порушення митних правил у зоні діяльності Львівської митниці у І півріччі 2025 р., та дозволяє виокремити ключові ризикові категорії товарів.

Найбільшу частку займають продовольчі товари (23,4%) та промислові товари (22,3%), що свідчить про високу поширеність спроб переміщення широкого асортименту продукції з порушенням митних правил від побутових товарів до продукції масового споживання. Значною є також частка наркотичних засобів

(14,9%), що вказує на серйозність викликів, пов'язаних із протидією незаконному обігу психоактивних речовин.

Суттєву увагу привертають культурні цінності (12,3%), переміщення яких часто має на меті незаконний вивіз історичної та мистецької спадщини. Транспортні засоби (10,8%) та електронні сигарети (4,5%) теж входять до групи найбільш поширених предметів порушень, що підтверджує тренд на незаконне переміщення товарів з високою ринковою вартістю.

Менші, але значущі частки формують тютюнові вироби, алкогольні напої, лісоматеріали та мобільні телефони, що свідчить про широке коло товарів, щодо яких допускаються правопорушення.

Загалом структура вилучених товарів демонструє багатовекторність контрабандних потоків і потребу в комплексному підході до ризик-орієнтованого митного контролю.

Митниця завершила розгляд 507 справ у повному обсязі. У 313 випадках було укладено мирові угоди, причому компромісу досягнуто у 307 справах, що забезпечило перерахування до Державного бюджету України 24,7 млн грн (табл. 3.5).

Таблиця 3.5. Стан боротьби з контрабандою та ПМП у зоні діяльності Львівської митниці у 2025 р.

Види боротьби з контрабандою	Обсяги
Кількість справ, розглянутих митницею в повному обсязі	507
Укладені мирові угоди	313
Досягнуто компромісу	307
Перераховано за наявності мирових угод до Державного бюджету України, млн грн	24,7
Внесено постанов про накладання адміністративного стягнення	196
Сума штрафів, накладених митницею, млн грн	12,9
Сума штрафів, стягнутих митницею, млн. грн.	9,7
Передано до суду справ	415
Вартість предметів правопорушень у переданих справах, млн грн	160,3
Застосовано судом конфісковано на суму, млн грн	97,7
Накладено судом штрафів на суму, млн грн	74,9
Стягнуто судом штрафів на суму, млн грн	6,3

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

Також митницею винесено 196 постанов про накладення адміністративних стягнень на загальну суму 12,9 млн грн (для порівняння: у відповідному періоді 2024 р. сума накладених штрафів становила 13,3 млн грн). Із цієї суми у 2025 р. фактично стягнуто 9,7 млн грн, тоді як торік за аналогічний період було стягнуто 14,1 млн грн.

До суду для подальшого розгляду направлено 415 справ про порушення митних правил. У них вартість предметів правопорушень становила 160,3 млн грн, судом застосовано конфіскацію майна на 97,7 млн грн, накладено штрафів на 74,9 млн грн, а фактично стягнуто 6,3 млн грн.

Значний обсяг виявлених правопорушень у сфері митної діяльності зумовив передачу 415 справ до суду, де загальна вартість предметів порушень сягнула 160,3 млн грн, а застосовані судові санкції включали конфіскацію майна та накладення штрафів. Така кількість справ, спрямованих до судових інстанцій, відображає високий рівень активності митниці у протидії незаконним операціям та необхідність широкої міжвідомчої взаємодії.

У 2025 році спостерігається суттєве посилення взаємодії митних органів із правоохоронними структурами у частині виявлення та документування діянь, що містять ознаки кримінальних правопорушень. Загалом митницею було підготовлено та скеровано 241 повідомлення про факти протиправної діяльності, що свідчить про підвищення інтенсивності роботи та розширення спектра виявлених порушень.

Структурний аналіз цих матеріалів демонструє диференційований характер правопорушень. Зокрема, 37 повідомлень було направлено до Управління Служби безпеки України у Львівській області за ознаками злочинів, передбачених статтями 201, 305 та 333 КК України, що переважно стосуються контрабанди, незаконного переміщення наркотичних засобів та порушення порядку міжнародних передач товарів військового призначення.

Найбільшу кількість матеріалів 174 повідомлення скеровано до Головного управління Національної поліції у Львівській області. Вони охоплюють широкий спектр правопорушень, у тому числі незаконне поводження зі зброєю, підроблення документів, незаконні операції з товарами підакцизної групи та порушення правил охорони довкілля.

До Територіального управління Бюро економічної безпеки у Львівській області митниця направила 30 повідомлень, що стосуються злочинів економічного та фінансового характеру (статті 201-1, 201-3, 201-4, 204, 209, 212, 222 КК України), серед яких домінують правопорушення, пов’язані з ухиленням від сплати податків, незаконним обігом підакцизних товарів та легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом.

У порівнянні з 2024 р., коли було направлено 205 повідомлень, у 2025 р. зафіксовано зростання на 21%, що може свідчити як про ускладнення криміногенної ситуації у сфері митної діяльності, так і про підвищення ефективності аналітичної та правоохоронної роботи митниці.

Також, упродовж 2025 р. у митницею зафіксовано 147 випадків незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних та психотропних речовин, а також прекурсорів, що перевищує показник аналогічного періоду 2024 р. (135 фактів) (рис. 3.9; 3.10). За результатами цих виявлень до правоохоронних органів України скеровано 147 повідомлень про протиправні діяння, які містять ознаки злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України (у 2024 р. 127 повідомлень). Із цієї кількості: 14 повідомлень стосувалися злочинів, передбачених ст. 305 ККУ, 132 ст. 309 ККУ, та 1 повідомлення ст. 320 ККУ.

Діаграма 3.8. Результати виявлення незаконно переміщених наркотичних речовин, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів у 2025 р. у зоні діяльності Львівської митниці

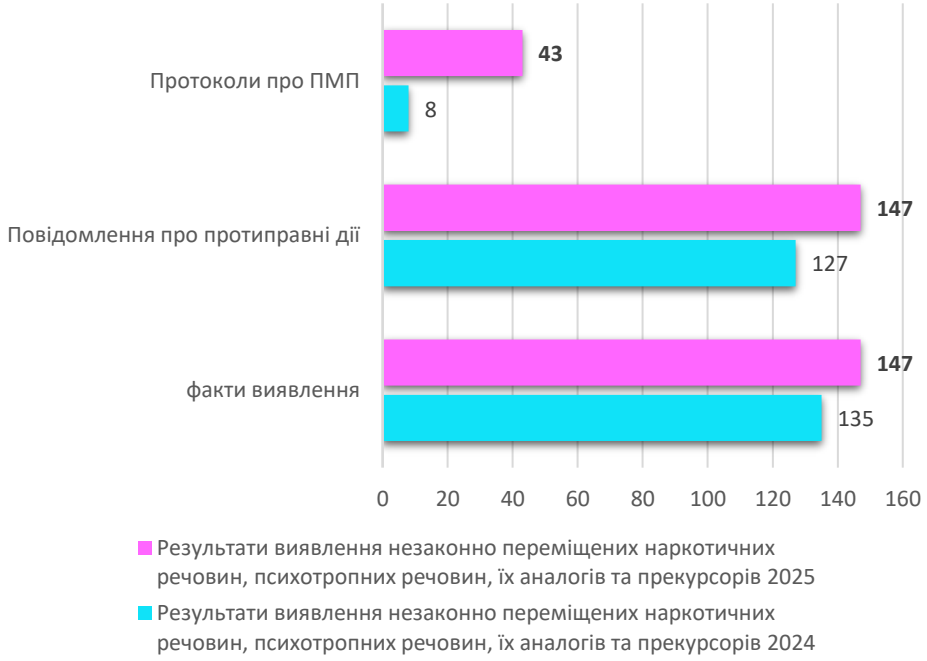

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

Рис. 3.8 відображає порівняльні результати роботи Львівської митниці щодо виявлення фактів незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів у 2024 та 2025 рр. і демонструє чітку тенденцію до зростання кількісних показників у 2025 р. Перш за все, кількість фактів виявлення у 2025 р. становила 147 випадків, що перевищує показник попереднього року (135 випадків). Це свідчить про підвищення ефективності аналітичної та оперативно-розшукової діяльності митниці, а також про збільшення спроб незаконного переміщення таких речовин через державний кордон. Ще більш показовими є дані щодо повідомлень про протиправні діяння: у 2025 р. їх кількість досягла 147, тоді як у 2024 році становила 127. Зростання на 20 повідомлень підтверджує посилення взаємодії між митними органами та правоохоронними структурами у сфері документування кримінальних правопорушень, пов’язаних з обігом наркотичних та психотропних речовин.

Особливої уваги заслуговує динаміка щодо протоколів про порушення митних правил. У 2025 р. митницею складено 43 протоколи, тоді як у 2024 р. лише 8. Понад п’ятикратне зростання цього показника може бути індикатором як посилення превентивних заходів контролю, так і більш комплексного підходу до кваліфікації правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів.

Загалом дані рисунка 3.9 свідчать про суттєву активізацію роботи митниці з протидії незаконному переміщенню наркотичних і психотропних речовин та підвищення результативності взаємодії з правоохоронними органами у 2025 р.

Діаграма 3.9. Результати виявлення незаконно переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин, спецзасобів у 2025 р. у зоні діяльності Львівської митниці

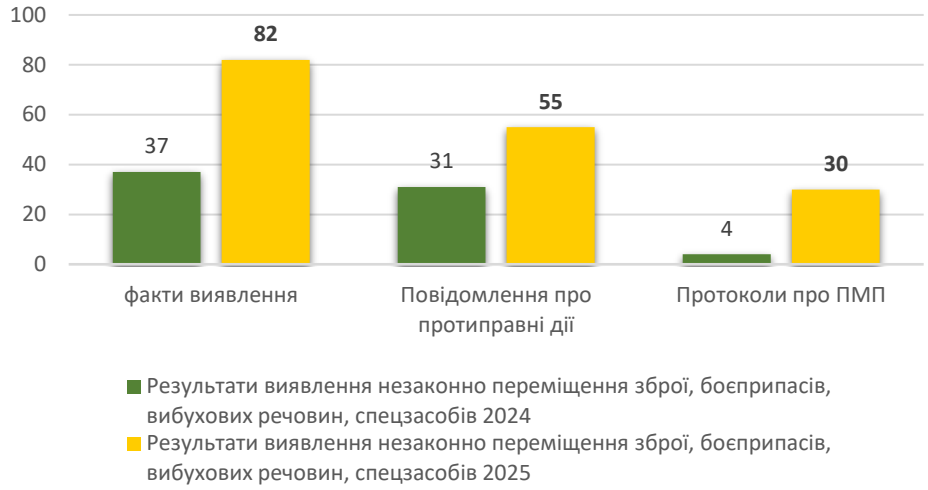

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

Крім того, у 2025 р. (рис. 3.9) митними органами виявлено 82 факти незаконного переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин та спеціальних засобів, що більш ніж удвічі перевищує показник відповідного періоду минулого року (37 фактів). Зазначені матеріали стали підставою для направлення до правоохоронних органів 55 повідомлень про протиправні діяння (у 2024 р. 31 повідомлення), з яких 4 повідомлення підготовлено за ознаками злочину, передбаченого ст. 201 ККУ, 38 за ст. 263 ККУ, та 13 за ст. 333 ККУ. Така динаміка свідчить про суттєве посилення контролю та зростання кількості спроб незаконного переміщення небезпечних категорій товарів через митний кордон.

У контексті протидії незаконному переміщенню наркотичних засобів, зброї та інших заборонених товарів важливою складовою операційної спроможності митних органів є діяльність кінологічних підрозділів. Саме їхня робота забезпечує високий рівень точності та оперативності під час контролю транспортних засобів, багажу та поштових відправлень (рис. 3.10).

Діаграма 3.10. Кількість фактів виявлення контрабанди кінологічними командами у зоні діяльності Львівської митниці за 2025 р.

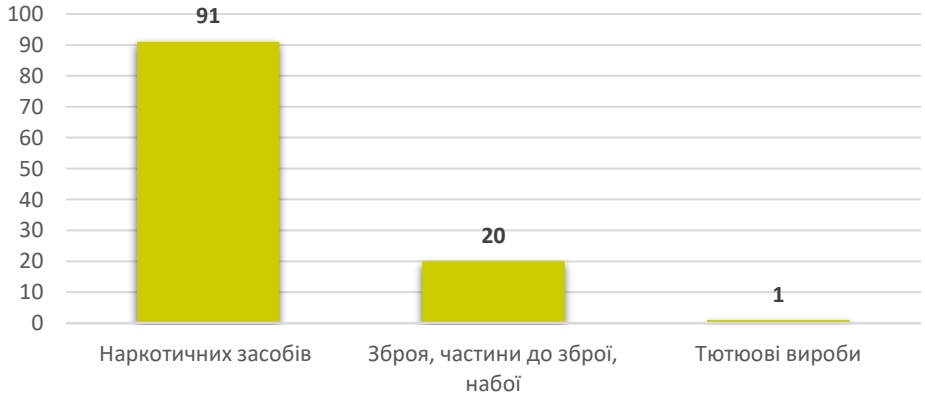

Джерело: опрацьовано на базі даних Львівської митниці.

Кінологічний підрозділ митниці представлений кількома спеціалізованими командами, кожна з яких має дві робочі спеціалізації, що підвищує гнучкість та ефективність службових собак у процесі митного контролю. Зокрема, три кінологічні команди сертифіковані для виявлення зброї та вибухових речовин, одна команда спеціалізується на пошуку тютюнових виробів, а ще одна на виявленні банкнот, що можуть переміщуватися з порушенням установлених правил.

Результати роботи цих команд у 2025 р. засвідчують високу ефективність їх застосування. Загалом кінологами митниці зафіксовано 91 факт виявлення наркотичних засобів, що є вагомим внеском у боротьбу з незаконним обігом психоактивних речовин. Окрім того, задокументовано 20 фактів виявлення зброї, її складових частин і боєприпасів, що свідчить про актуальність ризиків, пов’язаних із переміщенням засобів ураження через митний кордон. Також зафіксовано 1 факт незаконного переміщення тютюнових виробів.

Отримані дані підтверджують, що кінологічні команди є важливим інструментом підвищення безпеки та результативності митного контролю, а їхня робота істотно посилює спроможність митниці у протидії контрабанді.

Узагальнюючи результати моніторингу діяльності Львівської митниці, можна констатувати, що у 2025 р. митниця демонструє підвищену ефективність як у сфері митного оформлення, так і в протидії правопорушенням. Зростання обсягів імпортно-експортних операцій супроводжується посиленням аналітичної та оперативної роботи, що відображено у збільшенні кількості виявлених порушень, значних сум вилучених предметів правопорушень та активній взаємодії з правоохоронними органами. Розширення застосування інструментів ризик-орієнтованого контролю, а також результативність кінологічних груп підтверджують зміцнення інституційної спроможності митниці. Загалом діяльність Львівської митниці у 2025 р. характеризується стабільною динамікою розвитку, посиленням безпекової функції та зростанням ефективності митного контролю в умовах воєнного стану.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Волинська митниця

Проведений моніторинг діяльності Волинської митниці в І-ІІІ кварталах 2025 року дає можливість виснувати про позитивні тренди в частині адміністрування митних платежів. Нами встановлено, що досліджувана митниця за 9 місяців 2025 року отримала приріст митних платежів на 27 % порівняно із відповідним періодом 2024 року.

Такі позитивні тренди нами зафіксовано і щодо помісячного збору митних платежів, зокрема в липні 2025 року було адміністровано 3,75 млрд грн до Державного бюджету України, що на 1,1 млрд грн більше, ніж в липні 2024 року.

Нами ідентифіковано ряд факторів, які вплинули на діяльність Волинської митниці. Позитивний тренд щодо приросту зовнішньоторговельних оборотів 2024 року (+13% із досягненням показника в 112,3 млрд. дол США) в цілому продовжився в 2025 році, що без сумніву знайшло відображення і на обсягах розмитнення товарів в зоні діяльності Волинської митниці.

Іншим важливим фактором, на який ми звертаємо увагу в моніторингу є ефективність митного адміністрування, яка впродовж досліджуваного періоду мала прогрес внаслідок посилення контролю митної вартості товарів, класифікаційної роботи, контролю ідентифікації країни походження товарів та застосування пільг та преференцій.

Значна увага в 2024-2025 роках приділена роботі із суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності в частині отримання статусу АЕО, адже приблизно 40% усіх митних платежів в зоні діяльності Волинської митниці надходить від великих платників податків.

В результаті проведеного аналізу можемо виснувати про спадний тренд щодо протидії митним деліктам в зоні діяльності Волинської митниці. При чому це спостерігається як в частині виявлення фактів переміщення наркотичних речовин, так і щодо діяльності з виявлення порушень митних правил. Разом з тим, посилення цієї компоненти діяльності Волинської митниці в умовах війни є надзвичайно актуальним.

Таким чином, вплив росту зовнішньоторговельних операцій та ефективності контрольних процедур в зоні діяльності Волинської митниці позитивно рефлексували на прогрес виконання планових показників адміністрування митних платежів, однак в частині протидії митним правопорушенням потребують дій щодо забезпечення прогресу та підвищення її ефективності. Зважаючи на такі аргументи, посилення інституційної спроможності Волинської митниці в 2026 році має опиратись на наступні рекомендації.

1. Підвищення ефективності протидії митним деліктам, особливо щодо заниження митної вартості товарів:

- удосконалення методики та практики використання АСАУР, зокрема щодо ризик-профілів товарів, які мають найбільшу питому вагу в зоні діяльності

Волинської митниці (мобільні телефони, ноутбуки, електротехніка, автомобілі, сільськогосподарська техніка, комбайни, трактори тощо);

- напрацювати ефективний механізм обміну інформації щодо формування митної вартості таких товарів між митницями-сусідами та митними органами Польщі, Німеччини, Литви, Словаччини (з яких скеровується основний потік імпорту товарів на митні переходи Волинської митниці);
- підвищити якість підготовки матеріалів в судових спорах щодо коригування вартості товарів в зоні діяльності Волинської митниці, адже левова частина судових рішень виноситься в користь суб'єктів ЗЕД, а не митниці, що відповідно завдає фіскальних втрат для Державного бюджету України.

2. **Забезпечення прозорості діяльності Волинської митниці та мінімізація корупційних ризиків:**

- рекомендуємо розширити пілотні проєкти щодо натільних камер інспекторів на усі структурні підрозділи Волинської митниці;
- запровадити відеофіксацію всіх митних оглядів та контрольних процедур в зоні діяльності Волинської митниці;
- створити технічну можливість онлайн-архівування відеофіксацій, що слугуватиме доказовою базою в судових розглядах та при здійсненні внутрішнього аудиту;
- керівництву Волинської митниці забезпечити механізм постійних ротацій інспекторського складу в зонах митного контролю, а також на регулярній основі реалізовувати такі ротації між іншими митницями України;
- імплементувати механізм викривачів корупційних діянь на Волинській митниці та створити систему анонімних повідомлень учасників митних правовідносин про неправомірні вимоги чи корупційні діяння.

3. **Підвищення довіри бізнесу через покращення митного оформлення і митного контролю:**

- потребує активізація роботи керівництва Волинської митниці щодо залучення суб'єктів ЗЕД до відповідних авторизацій та отримання статусу АЕО;
- доцільно оптимізувати роботу «єдиного вікна» та інших процедур митного оформлення шляхом скорочення непотрібних внутрішніх погоджень;
- потрібно мінімізувати дискреційність рішень інспекторів та керівництва Волинської митниці;
- запровадження KPI на швидкість митного оформлення та ефективність контрольних процедур;
- застосування штучного інтелекту для аналізу ризиків, виявлення потенційних порушень та оптимізації контрольних процедур, що дозволить Волинській митниці зосередити ресурси на високоризикових операціях.

4. **Розширення співпраці з громадськими організаціями та усіма учасниками митних правовідносин:**

- керівництву Волинської митниці забезпечити можливість створення Громадської ради (або консультативно-дорадчого органу) при митниці, яка б на регулярній основі могла би оперативно узгоджувати проблемні аспекти митного адміністрування, інформувати про новацій митного законодавства, напрацьовувати механізми розширення співпраці між митницею та бізнесом;

- запровадити щоквартальні або щомісячні консультативно-роз’яснювальні зустрічі з великими імпортерами, що здійснюють діяльність на Волинській митниці;
- розробити публічні та комунікаційні гайди щодо найчастіших помилок у митному оформленні, що дозволить зменшити кількість помилкових декларацій, адміністративних та судових спорів та оскаржень.

Отже, посилення інституційної спроможності Волинської митниці у 2026 році вимагатиме комплексного підходу, що охоплюватиме як технологічні інновації, так і організаційні зміни.

Тернопільська митниця

Проведений моніторинг засвідчив, що Тернопільська митниця за останні роки демонструє впевнене зростання показників діяльності, що вказує на її успішну адаптацію до нових економічних і логістичних умов, спричинених воєнним станом та змінами у зовнішньоекономічному середовищі. Попри те, що митниця не має безпосереднього прикордонного статусу, у 2021 – 2025 роках спостерігається стабільне збільшення обсягів товарообігу – від 14,6 млрд грн у 2021 році до понад 69,8 млрд грн у 2024 році та 58,2 млрд грн за дев’ять місяців 2025 року. Така динаміка пояснюється активізацією суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, частина яких перемістила свої потужності із центральних та східних регіонів, обравши Тернопільську митницю для оформлення товарів. Структура товарообігу зазнала помітних змін: починаючи з 2023 року, імпортні операції стали переважати над експортними, що відображає зростання потреб у техніці, сировині та енергоносіях. Водночас географія торгівлі залишилася широкою – у 2024 році митниця працювала з 84 країнами світу, що свідчить про збереження диверсифікації торговельних зв’язків навіть в умовах нестабільності. Основними торговельними партнерами залишаються Польща, Китай та Німеччина, а серед основних товарних груп імпорту переважають промислові вироби, транспортні засоби та обладнання, тоді як експорт формують аграрна й переробна продукція – соняшникова олія та електротехнічні вироби. Це поєднання імпорту технічних ресурсів і експорту агропромислової продукції відображає взаємодоповнюваність економіки регіону.

Не менш важливою характеристикою діяльності митниці є ефективність адміністрування митних платежів. Упродовж аналізованого періоду спостерігається стійке зростання надходжень до державного бюджету – з 2,9 млрд грн у другому півріччі 2021 року до 7,7 млрд грн у 2024 році та понад 6,2 млрд грн за дев’ять місяців 2025 року. Основними джерелами доходів є податок на додану вартість, мито та акцизний податок, що свідчить про значну роль імпортних операцій у формуванні надходжень. Особливої уваги заслуговує суттєве зростання ефективності класифікаційної роботи митниці – її результативність збільшилася більш ніж удвічі, досягнувши 9,3 млн грн протягом 9 місяців 2025 року. Аналогічна тенденція спостерігається й у контролі за правильністю визначення країни походження товарів, де фінансовий ефект у 2024 році перевищив 11 млн грн.

Ще одним важливим напрямом діяльності Тернопільської митниці є протидія порушенням митних правил. За період 2021 – 2025 років спостерігається не лише

зростання кількості виявлених порушень, а й істотне збільшення їхньої вартості. Якщо у 2021 році було відкрито 43 справи на суму близько 423 тис. грн, то у 2024 році кількість справ сягнула 75, а їхня сукупна вартість – понад 9,3 млн грн. За дев'ять місяців 2025 року митниця виявила вже 61 порушення на суму понад 35 млн грн, а середня вартість однієї справи зросла до понад пів мільйона гривень. Таке зростання свідчить не лише про активізацію контролю, а й про виявлення більш серйозних та фінансово вагомих правопорушень. Найчастіше порушення стосуються недекларування товарів (ст. 472 МКУ) та переміщення з приховуванням від митного контролю (ст. 483 МКУ), що підтверджує актуальність боротьби з тіньовими схемами у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Узагальнюючи результати аналізу, можна відзначити, що Тернопільська митниця демонструє сталий розвиток, підвищує рівень фіскальної ефективності та покращує якість митного контролю. Разом із тим, з огляду на збільшення навантаження, зміни у структурі товарообігу та розширення міжнародних контактів, доцільно зосередити увагу на кількох стратегічних напрямах удосконалення роботи.

1. Зважаючи на виявлену у звіті нестабільність фінансового ефекту від класифікаційної роботи та контролю правильності визначення країни походження товарів у 2022 – 2023 роках і подальше різке зростання цих показників у 2024 – 2025 роках, доцільно запровадити заходи, спрямовані на забезпечення сталості аналітичних процесів у цій сфері, зокрема:

- створити систему внутрішнього моніторингу ефективності класифікаційної роботи, яка передбачатиме відстеження не лише фінансових результатів, а й якісних показників (точність визначення кодів товарів, частота оскаржень рішень, відповідність міжнародним класифікаційним стандартам);
- уніфікувати підходи до визначення кодів товарів і країни походження шляхом розроблення внутрішніх методичних рекомендацій для інспекторів із урахуванням специфіки товарних груп, які переважають у зоні діяльності митниці (машинобудівна, аграрна, полімерна продукція тощо);
- проводити регулярне навчання працівників підрозділів митного оформлення з питань класифікації товарів, визначення країни походження та застосування аналітичних баз даних);
- запровадити внутрішні індикатори результативності аналітичної роботи, які дадуть змогу забезпечити сталість показників незалежно від кадрових чи структурних змін.

2. Враховуючи виявлену у звіті повторюваність типових порушень митних правил (переважно за статтями 472 і 483 МКУ) та зростання їх фінансової ваги (з 9,3 млн грн у 2024 р. до понад 35 млн грн за 9 місяців 2025 р.), доцільно посилити аналітичну складову контролю за дотриманням митного законодавства, зокрема:

- створити ризик-орієнтовану модель аналізу типових порушень, що передбачатиме класифікацію справ за видами товарів, напрямами торгівлі, країнами походження та суб'єктами ЗЕД;
- налагодити обмін інформацією між митними постами для виявлення повторюваних схем і маршрутів, за якими найчастіше фіксуються порушення;

- розвинути систему внутрішньої аналітики ризиків, інтегровану з базами Держмитслужби та правоохоронних органів, з метою прогнозування спроб недекларування чи приховування товарів.

3. З огляду на значне зростання обсягів товарообігу (у 4,7 раза за 2021 – 2024 рр.), збільшення кількості суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (до 906 у 2025 р.) та обмежений кадровий ресурс митниці (117 штатних одиниць), доцільно вжити заходів для оптимізації кадрового забезпечення та розвитку професійної спроможності працівників, зокрема рекомендуємо:

- провести функціональний аудит навантаження на відділи митного оформлення та аналітичні підрозділи з метою обґрунтування можливого перегляду штатного розпису або перерозподілу функцій між постами;
- розглянути можливість запровадження вужчої внутрішньої спеціалізації посадових осіб для підвищення точності та ефективності контролю;
- організувати систематичні навчальні заходи (курси, тренінги, обмін досвідом між митницями) щодо сучасних методів аналізу ризиків і цифрового митного адміністрування;

4. Враховуючи, що у зоні діяльності Тернопільської митниці працює значна кількість суб'єктів ЗЕД із інших областей України, та що основні торговельні партнери митниці – це країни ЄС і Китай, доцільно розширити систему міжрегіональної та міжнародної взаємодії у сфері митного контролю, зокрема пропонуємо:

- налагодити міжрегіональний обмін даними між територіальними митницями (з зони діяльності яких перемістилися підприємства) щодо історії оформлень, ризикових суб'єктів та типових схем порушень;
- розширити співпрацю з митними адміністраціями Польщі, Німеччини, Італії, Китаю та інших основних торговельних партнерів для взаємної верифікації даних про походження товарів, митну вартість і транспортні маршрути;
- створити спільні аналітичні профілі ризику для категорій товарів, що часто фігурують у порушеннях (машинобудівна техніка, транспортні засоби, полімери тощо).

Львівська митниця

Моніторинг діяльності Львівської Держмитслужби за 2025 р.. дає змогу сформувати цілісне уявлення про стан функціонування одного з провідних митних підрозділів України. Як засвідчують показники моніторингу, Львівська митниця забезпечує верифікацію митної документації та контроль над значними обсягами імпортно-експортних потоків, виконує ключову роль у сприянні міжнародній торгівлі та водночас залишається ключовим сегментом системи економічної безпеки держави.

У контексті воєнного стану, обтяжливість логістичних маршрутів та максимізація виникнення ризиків контрабанди, діяльність Львівської митниці характеризується підвищенням інституційної спроможності, посиленням контролю та дієвою взаємодією органами правопорядку. Сукупний аналіз містить оцінку товарообігу, структури суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, динаміки митних платежів, а також стану боротьби з порушеннями митних правил та організованими

схемами незаконного переміщення товарів.

Здійснивши узагальнення виконаного аналізу, з’ясовано:

1. Зростання зовнішньоекономічної діяльності.

Обсяг митного оформлення у вартісному вимірі досяг 8,8 млрд дол. США, що на 13% більше, ніж торік, а кількість суб’єктів ЗЕД збільшилася на 16%. У І півріччі 2025 р. Львівська митниця зафіксувала збільшення пропуску вантажів і транспортних засобів на 3,8%, порівняно з аналогічним періодом попереднього 2024 р. Найбільше зростання відбулося щодо обсягів автотранспорту (+5,1%), зокрема легкових автомобілів і вантажних авто. Через митний кордон України у зоні діяльності Львівської митниці пропущено понад 1,5 млн транспортних засобів, що засвідчує про відновлення логістичних потоків та переорієнтацію вантажних маршрутів. Натомість залізничні перевезення дещо скоротилися. Проте загальна динаміка демонструє пожвавлення транспортних потоків і підвищення інтенсивності прикордонного руку у зоні діяльності Львівської митниці (табл. 3.1. с. 31 - 32).

2. Структура імпорту пріоритетно сформована військово-критичниою номенклатурою.

Значну частку імпорту становлять боєприпаси, генератори, акумулятори та безпілотні системи, що прямо пов’язано з потребами оборонного сектору та енергетичної безпеки держави. У структурі імпорту через Львівську митницю у І півріччі 2025 р. переправлено боєприпаси для військових цілей, легкові автомобілі та БПЛА, які у сукупності формують найбільшу частку вартості ввезення товарів. Найбільшу частку ввезення серед усіх демонструють електрогенератори (+764,8%) акумулятори та мобільні телефони, що свідчить про підвищений попит на енергетичне та технологічне обладнання, адже ворог системно і цілеспрямовано бомбардує критичну інфраструктуру, залишаючи цивільне населення, школи, дитячі садки та лікарні без освітлення, тепла і зв’язку. А зменшення обсягів вартості імпорту боєприпасів і трансформаторів вказує на часткове перегрупування потреб оборонного сектору та зміну пріоритету у постачаннях. Стосовно географічного розподілу імпорту, то за країною відправлення найбільше товарів отримано з Польської Республіка, Німеччини та США, тоді як список країн походження товарі очолює Китай, Польща та США у відповідному порядку від найбільшого до меншого, що свідчить про суттєву роль європейських хабів у транзиті азійської продукції до України (табл. 3.2. – 3.33., с. 33-34).

3. Диверсифікація та зростання експорту.

У структурі експорту через митний кодон у зоні діяльності Львівської митниці у І півріччі 2025 р. лідерство займають кабельні мережі, олія, меблева продукція, м’ясо птиці та спирт етиловий. Найбільш динамічне зростання демонструють: спирт етиловий (+125,1%), соєві боби (+188,6%) та м’ясо птиці (+37,3%), що свідчить про аграрного та харчового сегментів експорту. Водночас вартість обсягів експорту меблевої продукції трохи знизилася, однак галузь зберігає суттєву частку в зовнішньоекономічних поставках. Щодо географічної логістики експорту, який здійснювався у І півріччі 2025 р. в зоні діяльності Львівської митниці, то варто зазначити, що Польща (27,4%) займає лідерські позиції, за якою слідують інші країни ЄС (23,3%) у сукупності та Німеччина (14%), що засвідчує чітку орієнтованість українського експорту на європейські ринки. Експортна активність характеризується

поступовим відновленням і диверсифікацією товарної номенклатури. Експорт до країн ЄС зберігає стійку тенденцію до збільшення (табл. 3.;4; рис. 3.2, с. 35 - 37).

Львівська митниця активізує боротьбу з порушеннями митних правил.

Боротьба з контрабандою у І півріччі 205 р. характеризується суттєвою кількістю виявлених правопорушень та значними обсягами вилучених предметів, що засвідчує про посилення контролю та ефективність правоохоронної діяльності Львівської митниці. Зафіксовано 989 справ про ПМП (зростання на 21%), а вартість предметів порушень збільшилася на 71%, що свідчить про ефективність контролю й водночас про ускладнення протиправних схем. Варто зазначити, що вагомий внесок у процеси боротьби х контрабандою, корупцією та порушеннями митних правил здійснює громадськість, моніторингові активності якої на сучасному етапі взаємодій, мінімізує негативні явища в митних органах та сприяє впровадженню заходів їхній протидії (рис. 3.4. - 3.10.; табл. 3.5, с.38 – 45).

Львівською митницею за моніторинговий період надіслано 241 повідомлення про здійснення злочинів у зоні діяльності Львівської митниці, а це на 21% більше, ніж попереднього, 2024 р. Виявлено збільшення нелегальних перевезень наркотичних речовин, зброї та боєприпасів (рис. 3.9. – 3.10., с. 45 -46).

Якісна робота кінологічних команд.

За моніторинговий період у зоні діяльності Львівської митниці задокументовано 91 факт виявлення наркотичних засобів, 20 факт незаконного переміщення зброї та 1 – тютюнових виробів, що вказує на важливість кінологічної служби щодо забезпечення безпеки кордону. Узагальнені результати аналітичного звіту надають змогу не тільки оцінити реальний стан діяльності Львівської митниці, а й виявити стержневі проблемні зони та напрями, що вимагають подальшого удосконалення. Враховуючи встановлені тенденції, динаміку порушень та особливості функціонування митної інфраструктури в умовах воєнного стану, доцільним є формування комплексу практичних рекомендацій. Саме вони сприятимуть підвищенню ефективності митного контролю, зміцненню інституційної спроможності та оптимізації роботи митниці:

У зоні діяльності Львівської митниці необхідно посилити інфраструктуру пунктів пропуску. Важливо здійснити оновлення й осучаснення технічних засобів митного контролю, збільшення кількості оглядових зон та оптимізувати логістичні маршрути для мінімізації і підвищення пропускної спроможності митниці у прикордонних зонах, що значно покращить індикативні показники зовнішнього товарообороту та активізацію зовнішньоекономічної діяльності, а також посилить взаємодії державних митних органів, бізнесу та суспільства.

Вивчаючи роботу Львівської митниці за моніторинговий період, беручи до уваги показники цього звіту, варто акцентувати на необхідності **удосконалення аналітично-ризикових інструментів.** Беручи до уваги аналітичні дані, важливим є запровадження повної інтеграції програмного забезпечення типу Sayari Graph та інших систем аналізу даних для проактивного виявлення ризикових операцій та учасників зовнішньоекономічної діяльності. Задля кращих можливостей у виявленні прихованих бенефіціарів, відстеження фінансових зв’язків між компаніями, ризикових ланцюгів постачання, зв’язків з кримінальними структурами, а також і режимами, відстеження схем ухилення та легалізації коштів. Ці заходи є вкрай

важливими для покращення якості роботи митниці, насамперед, під час воєнного стану, а також для налагодження партнерських взаємодій з митними органами партнерських країн.

Важливим аспектом покращення кості роботи Львівської митниці є **посилити кадрову спроможність та спеціалізовану підготовку.** Дані кейсу 10 демонструють, що співробітники митних органів працюють в умовах підвищених ризиків, ускладнених фінансових махінацій. Зростання кількості правопорушень і складних схем контрабандних операцій, значне збільшення кількості кримінальних повідомлень вимагає якісної підготовки кадрів для митних органів, здійсненої шляхом розширення навчальних програми, тренінгів та практичних семінарів для працівників митниці, включно із знаннями кібербезпеки, аналізу складних схем ухилення від оподаткування та застосуванням сучасних інструментів митної розвідки.

Зростання кількості суб'єктів ЗЕД та важливість їх ролі в процесах розвитку національної економіки та її інтеграції в глобальні ринки необхідно **розвивати партнерську відносини з бізнесом.** Активізувати програми АЕО, проводити регулярні освітні ініціативи на кшталт «Школи експортера», розширювати канали комунікації між митницею та підприємствами. Такі програми й проєкти вже зараз довели свою ефективність навіть у сучасних складних умовах функціонування, відтак, продовження і покращення такої співпраці не лише посилить довіру бізнесу до митних органів, а й забезпечить зростання позитивного іміджу країни у геоекономічному просторі.

Необхідність **посилити контроль за ризиковими групами товарів** є актуальною сьогодні. Особливо це стосується товарів таких, як: продовольчі товари, промислова продукція, наркотичні речовини, зброя, культурні цінності та електронні сигарети - відповідно до виявлених у структурі вилучень тенденцій. Саме на необхідність посилення контрольних заходів вказують показники контрабандного обігу, що є загрозливим не лише для іміджу України, але й безпосередньо для життя і здоров'я громадян держави. З огляду на це варто **поглибити міжвідомчу взаємодію**, що дозволить сформувати об'єднані робочі групи з представників митних органів, Нацполіції, СБУ та БЕБ для оперативного обміну інформацією та координації боротьби з організованими схемами контрабанди.

Розвивати взаємодію з громадським сектором є одним з важливих напрямів зміцнення інституційної спроможності митних органів, адже саме громадські організації, експертні мережі та профільні асоціації відіграють ключову роль у формуванні прозорого середовища та посиленні підзвітності, залучення громадського контролю та спільної розробки рекомендацій щодо протидії контрабанді та корупційним ризикам.